

Pericopa VaYiṣlah - Împăcarea între frați [anul 5784]

Vom începe cu un fragment dintr-o poezie modernă intitulată „Esav” scrisă de poeta israeliană lehudit Kafri:

Este scris

Rebeca îl iubește pe Iacov,

Rebeca îi spune fiului ei Iacov ...

Și ce-i cu Esav?

Câteodată mai aud

Acel țipăt groaznic

Care vine din marginile câmpiei

Acolo el gonește în urma cerbilor

Ca să uite.

Acel țipăt răsunător a lui Esav când a descoperit că Iacov, gemenul lui i-a furat binecuvântarea despre care am citit acum două săptămâni în pericopa Toldot, ajunge până în pericopa noastră, VaYiṣlah. Acel țipăt al fiului iubit de tatăl său, care se simte trădat de acel tată, fiindcă el nu-i poate da binecuvântarea care îi aparține: „Oare doar o [singură] binecuvântare ai, tată? Binecuvântează-mă și pe mine tată! Și Esav și-a ridicat glasul și a plâns” (Geneza 27:38). Esav, vânătorul dârz plânge „și toată lumea plânge cu el”, după versurile poetei.

Au trecut 20 de ani și Iacov vrea să se întoarcă acasă, însă este înfricoșat „Și Iacov s-a temut mult” (Geneza 32:8, în unele traduceri apare versetul 7). În toți acei 20 de ani el mai auzea acel țipăt al fratelui său și nu știa ce-l așteaptă când ei se vor întâlni.

Iacov s-a rugat la Dumnezeu. Pare că el se află într-o belea adevărată înaintea întâlnirii cu fratele său. Oare el nu are încredere în Dumnezeu, după tot ce El i-a promis și a făcut pentru el până atunci? Înțelepții au discutat mult această situație. De exemplu midrașul Mehilta, în pericopa Bešalah spune că într-adevăr Iacov era înfricoșat, dar nu din cauza că nu avea încredere în Dumnezeu, ci el nu avea încredere în el însuși. El se întoarce la Esav cu conștiința pătată deoarece i-a furat binecuvântarea. Conștiința și teama de sine sunt cauzele comportamentului lui Iacov. Acesta nu vine de la frică și slăbiciune, ci de la un proces sufletească profund. El vrea să repare cea ce

stricase. De aceea Iacov vrea să se împacă cu Esav, să fie iertat de el. Frica lui Iacov este începutul „reparării” *tikun* תיקון, ca să se poate debarasa de numele de „Iacov” și să poată deveni „Israel”.

În ciuda temerilor, Iacov se apropie de Esav „Și Iacov și-a ridicat ochii și a văzut; și iată, Esav venea și cu el erau patru sute de oameni. Și [și-] a împărțit copiii între Lea, Rahel și cele două slujnice ... iar el a trecut înaintea lor și s-a prosternat până la pământ de șapte ori până ce s-a apropiat de fratele său. Esav a alergat în întâmpinarea lui, l-a îmbrățișat, i-a căzut pe grumaz și l-a sărutat și au plâns” (Geneza 33:1, 3-4). Ordinea acțiunilor este foarte interesantă. Iacov își organizează nevestele într-o ordine oarecare. Acolo se află când îl vede pe Esav. Atunci el traversează tot convoiul său, se închină de șapte ori până când ajunge la fratele său. El a rămas probabil împietrit de frică în fața fratelui său, așteptând ca acesta să riposteze.

Esav într-adevăr ripostează. El aleargă spre Iacov, îl îmbrățișează, îi cade pe gât, îl sărută și „au plâns”. De unde deodată verbul la plural? Toate verbele până aici erau la singular. Esav aleargă, îmbrățișează, cade pe gâtul lui Iacov și îl sărută. Noi nu știm ce a făcut Iacov între timp și cum a răspuns. Doar după săruturile lui Esav, noi vedem un răspuns: amândoi plâng. Iacov a trebuit să treacă un fel de „dezghețare” din situația în care era când s-a apropiat de Esav. Numai după ce a văzut și a simțit comportamentul lui Esav, a fost în stare să riposteze și să-și arate adevăratele sentimente. În sfârșit, amândoi plâng, totul a fost iertat și relațiile pot fi luate de la capăt.

Iacov îi propune lui Esav ca să ia din proprietatea lui orice ar vrea, dar acesta îi răspunde: „Am multe, frate, ce ai - al tău să fie” (Geneza 33:9). El nu are nevoie de încă o turmă, de alte avuții. El are destul. Însă Iacov îl imploră: „Ia, rogu-te binecuvântarea mea, care ți-a fost adusă, căci Dumnezeu a fost binevoitor cu mine și am de toate” (Geneza 33:11).

Până acum când Iacov îi trimitea daruri lui Esav el le numea „dar” *minha* מנחה (de exemplu Geneza 32:14, în unele traduceri apare versetul 13). De data aceasta, după ce Esav l-a primit cu dragoste și drăgălășenie, Iacov îi spune să-i ia binecuvântarea. Aceasta a fost oare o exprimare care i-a scăpat sau era felul lui de a spune că-i pare rău că i-a furat binecuvântarea și acum el încearcă să i-o restituie? Iacov a împlinit cu acest act „reparația” necesară lui și este gata să renunțe la binecuvântarea primită în favoarea fratelui său mai mare.

Esav este gata să primească binecuvântarea, spre deosebire de primele propuneri pe care le-a refuzat. Aceeași binecuvântare care a făcut ruptura între ei, acum îi unește împreună. Acum, când ei împărtășesc aceeași binecuvântare, s-au potolit ecourile aceluia groznic țipăt. Această împărtășire dă impresia de a poseda mult, de a avea de ajuns pentru toți.

Esav și Iacov, cei doi gemeni care au provocat probleme din pântecul mamei lor, pot acum să se împacă, să lase orgoliile și fiecare să spună: „eu am mult, frate, să fie al tău ce este al tău”. Oare noi, urmașii lui Iacov putem veni astăzi să spunem același lucru? Oare noi putem să ne împărțim din cea ce este?

Esav, care este atât de defăimat de înțelepții din Talmud, ne învață o lecție importantă de împăcare și iertare. Tocmai el, care era cel dăunat, se grăbește să îmbrățișeze, să sărute și să ierte. Pe de altă parte Iacov, care a trecut un proces lung de „reparare”, este gata să-i predea binecuvântarea lui.

Să sperăm că vom putea învăța de la ei să ne împărțim binecuvântarea, să ne lepădăm de trufie și să ne spunem:

[Am mult frate, am mult soră, să fie al tău – ce este al tău.](#)

Pericopa VeZot HaBeracha - De ce unele triburi nu sunt amintite în binecuvântarea lui Moise 5785

Această ultimă pericopă a Torei care se citește de Simhat Tora și încheie ciclul anual de citire săptămânală este o pericopă extrem de scurtă: două capitole în total. Primul este binecuvântarea lui Moise dată poporului evreu prin fiecare trib în parte, iar al doilea și ultimul este moartea lui Moise la vârsta de 120 de ani.

Așadar, în prima parte Moise binecuvântează triburile. Aici el este numit de singura dată în viața lui „omul lui Dumnezeu” și are privilegiul să spună cuvintele și gândurile sale și nu pe cele dictate de Domnul. Din aceste vorbe emoționante de despărțire putem auzi ce crede el despre fiecare trib. Nu ceea ce i-a spus Domnul să spună poporului – aceasta am auzit deja în pericopa Haazinu. Aici noi auzim nu numai ce crede el despre fiecare trib, ci chiar cum vede el relațiile între triburi și ierarhia între ele. Este de asemenea comparația între binecuvântările lui Moise cu cele ale lui Iacov de la sfârșitul cărții Geneza.

Oare Moise a binecuvântat toate triburile? Dacă citim cu atenție, vedem că nu este așa. În primul rând, Menașe și Efraim sunt absenți atât din binecuvântarea lui Iacov din Geneza cap. 49 cât și din cea a lui Moise din Deuteronom cap. 33. Aceasta se datorează faptei că atunci ei se numeau „Casa lui Iosef” ((1Regi 11:28), ca de exemplu Ieroboam Ben Nevat în timpul revoltei contra lui Solomon. Într-adevăr există o binecuvântare pentru Iosef, dar nu și pentru triburile care s-au născut din el. Trebuie subliniat că Moise îi amintește pe Efraim și Menașe la sfârșitul binecuvântării pentru Iosef: „Și ele sunt zecile de mii ale lui Efraim și ele sunt miile lui Menașe” (Deuteronom 33:17).

Mai este un trib absolut ignorat, absent din binecuvântare – tribul Șimon (Simeon). Vom încerca să dezlegăm această enigmă.

Este adevărat că Simeon este amintit în binecuvântarea lui Iacov doar cu muștrări, cu învinuiri: „Simeon și Levi sunt frați, armele lor sunt unelte furate ... îi voi împărți în Iacov și-i voi împrăști în Israel” (Geneza 49: 5, 7). În binecuvântarea lui Moise el nu este amintit deloc.

De obicei, simbolul tribului Simeon sunt niște ziduri. Aceste ziduri reprezintă năpustirea lui și a lui Levi în Șichem ca să răzbune violul Dinei, sora lor. De aceea acest simbol este unul negativ, însă aceasta nu este singura problemă legată de tribul Simeon.

Rași încercă să dezlege absența lui Simeon în felul următor: „De ce oare nu i-a alocat o binecuvântare aparte?”

Fiindcă era supărat pentru ce a făcut el la Şitim”. Povestea despre cele întâmplate la Şitim este descrisă în cartea Numeri 25:14-15, despre Zimri, fiul lui Salu, conducătorul tribului Simeon. Povestea conţine o critică aspră la adresa lui.

Noi mai ştim despre Simeon că tocmai pe el l-a găsit Iosef să-l încarcereze în temniţa egipteană până când fraţii lui îl vor aduce pe „fratele cel mic”, Beniamin. Poate aici se ascunde soluţia la absenţa lui Simeon din binecuvântarea lui Moise. Poate că Simeon, atât persoana cât şi tribul erau notorii ca fiind desfrânaţi şi de aceea era mai puţin îndrăgiţi şi aceasta este cauza că ei nu s-au revoltat contra încarcerării sale.

Însă mai este un trib cunoscut pentru violenţa sa şi anume tribul Levi. Şi acesta a participat la măcelul de la Şichem. Membrii tribului Levi au participat la măcelul evreilor de după viţelul de aur. Iacov blestemă ambele triburi la fel: „Blestemată fie furia lor” (Geneza 49:7).

Dar iată, tocmai Levi are parte de o binecuvântare lungă şi măgulitoare de la Moise. Poate fiindcă şi el însuşi aparţine tribului Levi?

În orice caz nu există o explicaţie covârşitoare de ce tribul Simeon nu este amintit. Însă noi ştim din istorie, că tribul Simeon a fost absorbit de tribul Iuda. Când Iosua a împărţit terenurile triburilor s-a spus: „Sortul al doilea i-a ieşit lui Simeon, tribul fiilor lui Simeon, după familiile lor. Moştenirea lor era în mijlocul moştenirii fiilor lui Iuda ... căci partea fiilor lui Iuda era prea mare pentru ei şi deci fiii lui Simeon au primit moştenire în mijlocul moştenirii lor” (Iosua 19:1, 9).

Pare că în ciuda conduitei fiilor lui Simeon, li se cuvenea şi lor o binecuvântare. Nouă, tuturor ni se cuvine să fim binecuvântaţi, fără legătură cu greşelile pe care le-am făcut. Marele înţelept Ramban (Nahmanides, Spania sec 12) ne explică acest lucru clar: „Iată, se vor binecuvânta şi ei [tribul Simeon] din binecuvântarea celorlalte triburi din care fac parte”.

Pericopa Vezot HaBracha - Ultima zi din viaţa lui Moşe Rabenu וזאת הברכה [anul 5784]

Pericopa Vezot Habracha este ultima pericopă din Tora și cu care noi terminăm ciclul anual de citire a Torei și începem imediat ciclul nou al anului următor pentru a menține principiul iudaic de perpetuă continuitate. Aceasta este și singura pericopă care nu se citește de Șabat, ci de o zi de sărbătoare, ultima din sărbătorile lunii Tișre - Simhat Tora. Ea conține ultimele două capitole din cartea Deuteronom și din Toraua întregă, cap. 33 și 34.

Pericopa se petrece în ultima zi a vieții lui Moșe Rabenu, ziua în care el împlinește 120 de ani. Aceasta este vârsta maximală la care un om poate să ajungă după Tora: „... zilele lui vor fi de o sută douăzeci de ani” (Geneza 6:3).

În primele cinci versete din cap. 33 (33:1-5) Moșe Rabenu adună toate triburile Israelului ca să le binecuvânteze înaintea morții lui. La început el binecuvântează pe Dumnezeu și încheie cu elogii aduse poporului evreu.

Binecuvântarea lui Ruben (33:6) רַאֲבִינִי. Ruben este ales să fie primul binecuvântat cu toate că el și-a pierdut statutul acesta de mult și luda a venit în locul lui. Moise îi urează să aibă parte de lumea aceasta și de lumea viitoare, fără ca păcatele lui să-i afecteze drepturile.

Binecuvântarea lui Iuda (33:7) יְהוּדָה. Iuda apare în vecinătate cu Ruben, deoarece amândoi s-au ridicat deasupra patimilor lor și au recunoscut păcatele lor - Ruben cu Bilha și Iuda cu Tamar. Esența binecuvântării conține promisiunea despre succesul regilor și al demnitarilor care vor veni din tribul Iuda.

Binecuvântarea lui Levi (33:8-11) לֵוִי. Tribul Levi este considerat un trib splendid și select. Și așa este și binecuvântarea lui. Moise remarcă comportamentul exemplar al tribului în cei patruzeci de ani de mers în deșert, spre deosebire de problemele și plângerile celorlalți de-a lungul celor 40 de ani. Ultima parte este interpretată a se referi la succesul familiei Hașmonaim, care erau din tribul Levi, în războiul contra grecilor cu aproximativ o mie de ani mai târziu.

Binecuvântarea lui Beniamin (33:12) בְּנֵימִין. Binecuvântarea lui Beniamin pe teritoriul căruia se va construi Templul, apare aici în vecinătate cu Levi, care este tribul care va slugi în Templu. Binecuvântarea se referă mai ales la Templu, care se va construi pe pământul acestui trib.

Binecuvântarea lui Iosef (33:13-17) יוֹסֵף. Tabernacolul din Șilo este pe teritoriul tribului Iosef și de aceea Iosef vine în vecinătate cu Levi și Beniamin. În binecuvântarea aceasta avem parte de belșugul roadelor pământului țării și amintirea unor conducători deosebiți care vor veni din acest trib (cum a fost Iosua יְהוֹשֻׁעַ). Mai sunt amintiți cei doi fii ai lui Iosef: Manase și Efraim מְנַשֶּׁה-אֶפְרַיִם, care vor primi pământuri asemănătoare cu cele ale triburilor.

Binecuvântarea lui Zabulon și Isahar (33:18-19) זָבֻלֹן-יִשָּׂשכָר. Ei sunt binecuvântați împreună fiindcă ei mențin între ei o cooperare interesantă și exemplară. Fii lui Zabulon se ocupă de comerț. Cu profiturile din acest comerț ei se împart cu fii lui Isahar, care se ocupă doar cu învățătura Torei.

Binecuvântarea lui Gad (33:20-21) גָּד. Fii lui Gad stau la granițe și de aceea Moise îi binecuvântează să aibă multă forță și mult curaj ca să poată să apere țara. Ne este amintit de asemenea că Gad a ales să stea dincolo de Iordan, pe partea vestică unde va fi înmormântat Moșe însuși.

Binecuvântarea lui Dan (33:22) דָּן. Și tribul Dan care stă la granițe, în partea de nord a țării, a avut parte de urări de forță, curaj pentru apărarea țării.

Binecuvântarea lui Neftali (33:23) נַפְתָּלִי. El s-a ales cu o moștenire bună și binecuvântată în jurul Kineretului (lacul Tiberia).

Binecuvântarea lui Așer (33:24-25) אֲשֵׁר. Aici noi găsim referire la faptul că tribul lui Așer stă la granițe, asemănător cu frații săi Gad și Dan. Lui i se mai adaugă urare să aibă mult ulei și mulți urmași, adică belșug de toate.

Binecuvântare generală (33:26-29). După ce termină Moise să binecuvânteze fiecare trib în parte, Moise concludă și spune că peste toate acestea se află binecuvântarea tuturor fiilor Israelului, iubiți și doriți în fața lui Dumnezeu.

Moșe urcă să moară pe munte (34:1-12) מֹשֶׁה . Cele cinci cărți de Tora se termină cu moartea lui Moise. Moise se urcă pe muntele Nevo, care se află în tribul lui Gad pe undeva pe unde noi nu știm exact. Dumnezeu îi arată de acolo toată țara Israelului și-i spune că a venit momentul împlinirii promisiunii date părinților națiunii ca țara să fie dată fiilor lui Israel. Însă el, Moise, poate doar vedea țara fără să intre în ea.

Acolo pe munte Moise moare și este îngropat „după cuvântul Domnului”. Toraua pune în evidență vârsta și situația lui Moise când a murit: „Moise era de o sută douăzeci de ani când a murit; ochiul nu-i slăbise și nici vloga nu-l părăsise” (Deuteronom 34:7).

După cele treizeci de zile de doliu ținute de tot poporul Israelului, Iosua a primit conducerea poporului și continuă să acționeze cu succes în spiritul mentorului său – Moise.

Toraua se încheie cu cuvintele de glorie despre Moșe Rabenu, liderul și profetul: „Și nu s-a mai ridicat profet în Israel asemenea lui Moșe, pe care Domnul să-l fi cunoscut față către față. Ce semne și minuni i-a trimis Domnul să le facă în țara Egiptului, lui Faraon, tuturor slujitorilor lui și întregii lui țări, și ce mână tare și lucrare mare și înfricoșătoare a făcut Moșe sub ochii întregului Israel!” (Deuteronom 34:10-12).

Pericopa Yitro - Înființarea primei birocrății din lume [anul 5779]

Când Yitro, socrul lui Moise, a venit să-l viziteze pe acesta în tabăra evreilor, el a văzut o situație imposibilă, în care Moise stătea, din zori până la miezul nopții, să le judece evreilor toate conflictele și problemele pe care le aveau. Și era vorba nu de câțiva, ci de sute de mii de oameni, adică era o misiune cu adevărat imposibilă. Yitro îl întreabă: „Pentru ce stai singur și întreg poporul îți stă pe cap de dimineață până seara ?” (Exod 18:14). La întrebarea asta Moise răspunde: „Ce să fac dacă poporul vine la mine cerându-L în felul acesta pe Dumnezeu ? Când au ceva ei vin la mine și eu judec între unul și altul și le fac cunoscute legile Torot (legile divine ale Domnului)”. La asta îi spune Yitro (Exod 14:17): „Lucrul pe care-l faci nu este bun! Te vei veșteji și tu și poporul ăsta care vine la tine, fiindcă chestiunea este mult prea grea pentru tine; nu o poți face singur”. Și aici vine propunerea lui Yitro, care, după ce a fost acceptată, va însemna înființarea primei birocrății de pe pământ: **Yitro i-a propus să aleagă din popor oameni competenți, credincioși Domnului, oameni cinstiți și cumpătați וַבַּיּוֹם הַהוּא, pe să-i pună în posturi de judecători.**

Moise va rămâne în postul onorant de învățător al poporului și de garant al tuturor legilor și poruncilor, veghind

asupra drumului drept pe care trebuie să meargă poporul. Implementarea acestor legi în viața cotidiană, ca și rezolvarea problemelor și conflictelor care apar, o vor face acești judecători specializați, zilnic. Doar problemele mari de justiție vor fi aduse în fața sa (în calitate de instanță supremă), dar restul problemelor le vor rezolva acești judecători.

Moise a primit propunerea lui Yitro și a implementat "programul de guvernare", numind căpetenii peste o mie, căpetenii peste o sută, căpetenii peste cincizeci și căpetenii peste zece. I-a învățat legile și a judecat cazurile complicate. În fond el a înființat o administrație de stat cu toate categoriile: șefi de județe (de mii), de localități (de sute), de cartiere (de zeci). Puterea centrală rămâne doar pentru cazuri excepționale, de maximă gravitate. Comentatorii laudă sfatul dat de Yitro; de exemplu Rașbam (nepotul lui Rași) comentează în Deutoroniu 10, 31: "Și tu ne-ai ajutat pe măsura nevoilor, când stăteam în pustiu, ba chiar și un sfat bun ne-ai dat".

נתת על לב צרכינו בחנותינו במדבר, וגם היית לנו עצה טובה, כדכתיב וישמע משה, דוגמת עינים הייתי לעוור

Este interesant că tocmai Yitro, un străin care s-a convertit la iudaism, a fost cel care, în primul rând, a început să creadă în superioritatea Dumnezeului, după cum citim în Exod 18:11 "Acuma știu că Adonai este mai mare decât toți dumnezeii", fiindcă tocmai El L-a inspirat, la îndemnul lui Yitro, pe Moise, cel care, prin înțelepciunea și experiența lui de viață, înființează sistemul judiciar israelian și pune baza sistemului de delegare, de atribuire de responsabilități unor subordonați. Hazal spune că Yitro a primit ca răsplată pentru toate faptele acestea o pericopă pe numele lui.

* * *

O altă ultimă întrebare merită, de asemenea, să fie pusă: când a avut loc acest eveniment, înainte de Matan Tora sau după aceea? După cum apare povestea în Tora, Moșe s-a așezat să judece (Exod 18:13) înainte de a fi date cele zece porunci (Exod 20:1). Întrebarea asta se pune și în Talmud în tractatul Zevahim 116:1:

"Unul spune că Yitro a fost înainte de Matan Tora, iar altul spune că Yitro a fost după Matan Tora".

בני ר' חייא ור' יהושע בן לוי, חד אמר: יתרו קודם מתן תורה היה, וחד אמר: יתרו אחר מתן תורה היה

Este un fapt acceptat de toți comentarii și de către Hazal, acela că Moise a început să judece după, fiindcă nu putea să judece înainte de a avea poruncile. În midraș Sifri este scris că Tora s-a dat de Yom Kipur (după ce prima oară de Șavuot, Moise a spart tablelele) și el nu s-a apucat să judece de Moțaei Yom Kipur (seara după post). Așa că, după cum este scris, וַיְהִי מִמָּחֳרַת וַיָּשָׁב מִשָּׁה לְשִׁפְטֵי אֶת הָעָם (Exod 18:13), "abia a doua zi s-a așezat Moise să judece poporul", ceea ce înseamnă că a început să judece a doua zi după Yom Kipur, după ce s-au dat legile. Și, bine înțeles, sfatul lui Yitro a venit după ce a primit Tora.

Plecând de la aceste raționamente, iată una dintre cele mai importante reguli pe care trebuie să le țină minte oricine învață Tora:

Nu este devreme sau târziu în Tora

אין מוקדם ומאוחר בתורה

Pericopa Yitro - Cele zece porunci עשרת הדברות [anul 5781]

În primul rând este important să subliniem că cele zece porunci se numesc în ebraică, limba originală în care ele au fost date, *aseret hadibrot* עשרת הדברות, adică cele zece ziceri. Noi le vom numi *mitzvot* מצוות, obligații, fiindcă ele sunt o parte din cele 613 de mitzvot din Tora. În timp ce celelalte mitzvoturi au fost date prin intermediul lui Moise, aceste zece au fost date direct de Kadoș Baruch Hu pe muntele Sinai.

Prima întrebare pe care trebuie să o punem este dacă faptul că au fost date direct de la Dumnezeu ar avea o valoare aparte de celelalte mitzvoturi. Înțelepții ne învață că nu este voie să le stabilim ordinea după importanță: „Să fii prudent față de o poruncă ușoară, la fel ca și față de porunca cea mai gravă, căci nu cunoști răsplata poruncilor” (Pirkei Avot 2:1). De aici putem înțelege că importanța tuturor mitzvoturilor – atât cele mari și zilnice cât și cele mici și rare – este egală. Toate sunt la fel de importante.

De aici se pune întrebarea de ce Hakadoș Baruch Hu a găsit de cuviință să dea cele zece mitzvot separat. Filon din Alexandria, marele înțelept evreu din Egipt din sec. 1 e.n., care a dedicat o lucrare întreagă celor zece porunci spune că ele au fost date cu restul mitzvoturilor fiind o schiță a tuturor legilor, mitzvoturilor. Ele sunt și legi dar în același timp și rezumat ale lor. Ele sunt un fel de tablă de conținut și de aici le provine importanța. De aici el deduce importanța celor zece porunci care cuprind toată Toraua, pe când celelalte mitzvoturi sunt doar detalii ale acestora. Din această cauză, Filon organizează toate mitzvoturile în concordanță cu cele zece porunci, fiecare fiind un capitol aparte.

Marele înțelept RASAG (Rav Saadia HaGaon, Babilon sec. 10 e.n.) a propus o idee asemănătoare, iar Rași l-a urmat.

De aici ajungem la întrebarea de ce Hakadoș Baruch Hu a găsit de cuviință să dea acest rezumat direct poporului evreu.

Cele zece porunci în rugăciune

Din vremurile antice s-a hotărât ca cele zece porunci să fie citite zilnic în Templu din cauza uriașei importanțe ale lor. Noi citim în Mișna despre această tradiție în tractatul Tamid 5:1. În fiecare dimineață, înainte de jertfa permanentă de dimineață, cohanimii citeau cele zece porunci în Templu într-un ritual special. În afară de asta, membrii sectei din Qumran de la Marea Moartă adăugau cele zece porunci pe textul tfilinilor. După distrugerea Templului în anul 70 e.n. mulți au vrut să reînnoiască obiceiul în sinagogi. Dar înțelepții nu au fost de acord. În Talmud, tractatul Brachot 12:a scrie că obiceiul a fost abrogat din cauza argumentelor sectelor care se formaseră în Israel. Talmudul Ierusalim, tractatul Brachot 1:3 explică care sunt aceste argumente: „Argumentele sectelor erau că doar acestea au fost date pe Muntele Sinai”. Rași într-un comentariu care fusese cenzurat de creștini spune: „Cine sunt aceste secte? Sunt discipolii lui Ieșu, adică creștinii”. Aceasta este cauza adevărată a infiltrării celor zece porunci între toate celelalte și eliminarea poziției de importanță superioară ale lor. Cauza este doctrina creștină care a sfințit doar pe cele zece porunci lăsând la o parte restul mitzvoturilor. În Șulhan Aruch, vol. Orah Haiim 1:5 scrie: „Este bine să citești cele zece porunci zilnic ... Dacă ești singur le poți citi, dar în public este interzis de citit”.

Statul în picioare când le citim din Tora

O altă întrebare care se pune este dacă este voie de stat în picioare când se citesc cele zece porunci. RAMBAM (Maimonides) a fost întrebat despre această problemă. El răspunde: „Era potrivit ca să se stea în picioare la citirea

celor zece porunci. Însă trebuie să ne abținem de la acest obicei ca nu cumva să se producă impresia că sunt niveluri în Tora. Trebuie să eliminăm orice posibilitate ca să ajungem la această credință rea. S-a spus deja că nu este nici o diferență între cine neagă toată Toraua și cine neagă un singur verset, spunând că acest verset a fost dat de Moise și nu de Kadoș Baruch Hu, că din ceruri s-au dat doar cele zece porunci, iar restul mișvoturilor au fost date de Moise. Din această cauză s-a abrogată citirea zilnică a celor zece porunci și este total interzis să găsim în Tora unele părți mai importante decât altele”. El interzice vehement de stat în picioare în timpul citirii celor zece porunci ca nu cumva să dăm o importanță deosebită acestora față de restul mișvoturilor.

Însă astăzi în mare parte a comunităților evreiești se stă în picioare în timpul citirii celor zece porunci. Mulți mari rabini au autorizat acest lucru. Mulți dintre ei compară cu *Şirat Haiam* „Cântarea mării” la care se stă în picioare. Ei susțin că nu este vorba despre întâietatea unora față de celelalte, ci de o acțiune ceremonială. Ei susțin că nu trebuie să comparăm abordarea celor zece porunci din rugăciune cu ceremonia de a sta în picioare. Unii au propus să ne ridicăm cu câteva versete înainte, ca impresia că stăm în picioare exclusiv pentru cele zece porunci să se ascundă. Fiecare trebuie să facă după cum este „obiceiul locului”.

Pericopa Yitro - Despre convertiții la iudaism - Gherei Hațedek גֵּרֵי הַצֵּדֵק [anul 5784]

Gher גֵּר este termenul ebraic-biblic pentru un străin care trăiește împreună cu poporul evreu; după standardele moderne *gher* înseamnă convertit exclusiv la iudaism. Femininul este *ghiret* גִּירַת, iar infinitivul lung este *ghiur* גִּיּוּר.

Gher țedek גֵּר צֶדֶק înseamnă un convertit adevărat, adică unul care s-a convertit din motive pure fără niciun alt mobil, cum ar fi căsătorie, imigrație etc.

יִתְרוֹ [Yitro](#)

Numele acestei pericope este după numele unui străin, Yitro, preot din Midian, care l-a ascuns pe Moise la el, i-a dat fiica de soție și l-a ajutat să organizeze primele organe ale noului popor născut în deșert – poporul evreu. După tradiția evreiască, Yitro împreună cu toată familia lui s-a convertit la iudaism și s-a acomodat în cadrul poporului evreu împreună cu familia sa.

Rași ne prezintă midrașul „Mechilta derabi Ișmael 1:5” despre convertirea lui Yitro: „El s-a numit pe șapte nume: Yeter, Yitro (Exod 18:1 etc.), Hovav (Numeri 10:29), Reuel (Numeri 10:29), Hever (Judecători 4:11), Putiel (Exod 6:25), Keini (Judecători 1:16)”. Midrașul explică fiecare nume ca derivat din rădăcinile lor în limba ebraică. De exemplu numele Hovav derivă de la rădăcina HVV care înseamnă „drag, plăcut”. Midrașul spune că numele

provine de la „Dumnezeul I-a îndrăgit”. Un singur nume din listă nu apare în Tanach: Yeter. Midrașul ne spune că el provine de la faptul că Yitro a adăugat o pericopă pe numele lui, iar aceasta va fi „Yeter”, adică „adițional” de la același verb „a adăuga” în ebraică. Midrașul ne mai spune că numele lui era „Yeter”, dar după ce s-a convertit i s-a adăugat la nume litera Vav (unul din cele patru litere ale numelui Domnului). care se citește adesea O și așa a devenit Yitro.

Rași ne vorbește despre eforturile uriașe ale lui Yitro în căutarea adevărului. Despre versetul „Acum știu că Domnul este mai mare decât toți dumnezeii” (Exod 18:11) Rași ne explică că de aici învățăm că el cunoștea toate păgâniile din lume și nu a fost niciuna de care nu s-a apucat. În acest fel Rași spune despre cauza plecării lui Yitro „și el s-a dus în țara lui” (Exod 18:27) că era să meargă să-și convertească familia.

În pericopa Behaalotcha apare din nou povestea socrului lui Moise: „Moise i-a spus lui Hovav, fiul lui Reuel midianitul, socrul lui Moise, noi pornim spre locul despre care Domnul a spus, vi-l voi da vouă. Mergi cu noi și îți vom face bine, căci Domnul a vorbit de bine pentru Israel. Dar el i-a spus, nu voi merge, ci doar în țara mea și la locul meu natal voi merge. El a spus, rogu-te nu ne părăsi că de aceea ai cunoscut locurile noastre de popas în deșert și ne vei servi drept ochi. Și va fi dacă vei veni cu noi, că acest bine pe care Domnul ni-l va face nouă ți-l vom face și noi ție” (Numeri 10: 29-32).

Din această adăugare la descrierea evenimentului din Exod rezultă că Yitro părăsește tabăra evreilor nu numai că-i este dor de casă, ci și pentru că el știa că poziția lui de convertit este de cea mai joasă speță. Implorările lui Moise și promisiunile lui nu îl conving pe bătrânul înțelept. Probabil el s-a înșelat, deoarece convertiții au primit pământ și gospodăria așa cum promisese Moise. Aceasta noi învățăm din midrașul Sifri-BeMidbar în care scrie că ei au primit ceea ce este mai bun.

Gherim în Vechiul Testament

Un alt eveniment cu un *gher* – străin, poate convertit, poate nu, apare în cartea Levitic 24:10-23: „Fiul unei femei israelite, care era fiul unui bărbat egiptean, a ieșit în mijlocul copiilor lui Israel ... și fiul femeii israelite a rostit Numele [divin] și a hulit ...”. Înjurătorul, care va fi lapidat cu pietre după porunca Domnului, era dintr-o familie mixtă, numită în Tora „gloată amestecată” רב רב (Exod 12:38). Aceștia intenționau să se asimileze în rândul poporului evreu, echivalent astăzi la convertire. Chiar și printre cei întorși din Babilon împreună cu Ezra erau din aceștia, care nu știau să spună dacă sunt israelieni sau nu.

Un alt grup renumit de *gherim* este familia Rechav, Bnei Rechav. Ei sunt amintiți în Tanach de patru ori: o dată în cartea 2Regi 10:15 și de trei ori la Ieremia 35:8, 14, 16. Unii cred că erau cohanim (preoți), iar alții cu Rași în frunte susțin că erau *gherim* din tribul Keini, urmași ai lui Yitro. În cartea Regi ni se povestește despre regele Iehu care îl adaugă pe Yehonadav Ben Rechav la luptătorii contra „prorocilor lui Baal” și omorârea a 400 dintre ei. El apare ca un credincios extremist. Două sute de ani mai târziu, urmașii lui Yehonadav sunt amintiți de Ieremia ca păstrând ordinele strămoșului lor. Încă un membru al familiei este amintit în Neemia 3:14, Malchia Ben Rechav care a reparat Poarta Grămezilor de Cenușă la zidul Ierusalimului.

Femei gherot

Vom începe cu exemple problematice. Este vorba despre femei care s-au măritat cu bărbați evrei, unele dintre ele s-au convertit, iar altele – nu. Rambam (Maimonides) este cel care se ocupă detaliat de aceste cazuri în lucrarea lui „Interdicții de împerechere”.

Primul pe care îl vom aminti este Samson. În Judecători 16:1 citim că Samson a mers la o prostituată din Gaza. După Rambam prima pe care el a convertit-o a fost prima lui soție pe care Rambam o numește „Timnita” (Judecători 15:6). După ea a venit rândul lui Delila. Rambam spune că ele rămăseseră cum erau înainte – păgâne. Iar el la sfârșit s-a întors la iudaism.

Samson pare a fi un începător față de regele Solomon în legătură cu femeii neevreice. În Talmudul Ierusalim, tractatul Sanhedrin 2:6 scrie: „Și regele Solomon a iubit femeii străine, Rabi Șimon Ben Iohai (Rașbi) spune chiar să

se curvăsească ... Rabi Iose spune să le tragă la Tora și să le apropie sub aripile Domnului Dumnezeuului”.

Această controversă între înțelepți vine în urma abordării duale ale Tanachului al acestui viciu al lui Solomon. În tinerețe, scriptura îl tolerează cu blândețe: „Solomon s-a înrudit prin căsătorie cu faraonul, regele Egiptului, și a luat-o pe fiica faraonului și a adus-o în cetatea lui David până avea să termine de construit casa lui, casa Domnului și zidul dimprejurul Ierusalimului” (1Regi 3:1). Aici nu este nicio observație că Solomon a luat o străină. Probabil aceasta era tratarea femeilor străine atunci.

La bătrânețe lucrurile se schimbă: „În afară de fiica faraonului, regele Solomon a mai iubit multe soții străine: moabite, amonite, edomite, sidoniene și hetite din națiunile despre care Dumnezeu le spusese fiilor lui Israel, să nu intrați la ele, iar ele să nu intre la voi. În mod sigur ele vor abate inima ca să-i urmați pe dumnezeii lor. Totuși de ele s-a alipit Solomon și le-a iubit” (1Regi 11:1-2). Aici nu scrie „s-a căsătorit” ca în tinerețe, ci „a iubit”, „s-a alipit”. De aici putem înțelege zicerea gravă a lui Rașbi „a iubit să se curvăsească”.

Rambam, după o analiză lungă, ajunge la concluzia că ele, în ciuda faptului că atât Solomon cât și Samson le-au convertit, ele au venit doar ca să răspândească idolatria, să construiască *bamot* - locuri înalte pentru jertfe la dumnezeii lor. Ele au rămas așa și după cununie, iar Solomon a construit *bamot*.

Ezra, după întoarcerea din exilul Babilonului dovedește o critică aspră față de căsătorii cu femei străine: „[Ei] au luat dintre fiicele acestora soții pentru ei și pentru fiii lor. Ei, sămânța sfântă, s-au amestecat cu popoarele acestor țări, iar mâna prinților și a demnitarilor a fost prima care a comis această infidelitate. De îndată ce am auzit lucrul acesta, mi-am sfâșiat veșmântul și tunică fără mâneci, am început să-mi smulg părul din cap și din barbă și am stat jos adânc mâhnit” (Ezra 9:2-3).

Chiar dacă acești demnitari și-au convertit soțiile prin intrare la mikve și aducerea unei jertfe, Ezra nu a acceptat acestea și el împreună cu cei din *knesset ghedola* au cerut ca aceștia să anuleze aceste căsătorii. La fel crede și Neemia câțiva ani mai târziu: „De asemenea, în zilele acelea i-am văzut pe evreii care luaseră sub acoperișul lor soții așdodite, amonite și moabite. Iar dintre fiii lor, jumătate vorbeau așdodiană; niciunul nu vorbea limba evreilor, ci limba altor popoare. Și i-am mustrat, i-am blestemat, i-am lovit pe unii dintre ei, le-am smuls părul și i-am pus să jure pe Dumnezeu: să nu le dați pe fiicele voastre fiilor lor și să nu luați pe niciuna dintre fiicele lor pentru fiii voștri sau pentru voi” (Neemia 13:23-25).

Chiar și la Ezechiel, cu ani înainte, găsim această problematică în cap. 44 și în jurul lui, mai ales cohanim (preoți) care se căsătoreau cu străine și le converteau (încă nu le era interzis să ia o *ghioret*).

Rut - un model de *ghiur* exemplar

Spre deosebire de toate aceste femei de pe vremea lui Solomon și a celorlalți de la începutul celui de al doilea Templu, Tanachul o poziționează pe Rut moabita ca reprezentata *ghiur*-ului întreg și corect al femeilor de care poporul evreu are parte de generații multe: „Să-ți răsplătească Domnul fapta și [răs]plata ta să fie deplină de la Domnul Dumnezeuul lui Israel, Cel sub aripile Căruia ai venit să te adăpostești” (Rut 2:12).

Chiar și alăturarea lui Rut la poporul evreu nu a trecut ușor. Talmudul argumentează că pricina este că ea era moabită, un popor cu care ni s-a interzis să ne amestecăm. Probabil erau și alte obstacole: cel cu drept de răscumpărare (goel לויגו) nu voia s-o răscumpere, iar Boaz presează pe membrii comunității să accepte *ghiur*-ul și să o primească pe Rut printre ei ca soția lui Boaz: „Și pe Rut moabita, soția lui Mahlon, mi-am dobândit-o de soție, ca să ridic numele răposatului asupra moștenirii lui ...” (Rut 4:10).

Care a fost secretul lui Rut, o fată dintr-un popor cu care ni s-a interzis să ne unim cu ei și soția unuia care a părăsit poporul Israel care era în mare necaz, ca să fie acceptată ca una din popor și o *ghioret* adevărată și iubită, mama unui regat?

Înțelepții arată în primul rând spre Naomi, soacra ei, care o învață complicitatea obligațiilor (mițvot) și necesitatea de a le aplica pe toate, inclusiv pedepsele, în caz de convertire. În Talmud, tractatul Yevamot 47:b se comentează versetul „Și văzând-o că este decisă să meargă cu ea, a încetat să-i vorbească” (Rut 1:18) ca și versetul „.. unde

vei merge, voi merge; și unde vei înnopta, voi înnopta; poporul tău e poporul meu și Dumnezeuul tău e Dumnezeuul meu” (Rut 1:16). Ni se spune că ea a luat fiecare expresie și i-a adăugat o mițva, cum ar fi „Poporul tău e poporul meu - îți voi smulge idolii”. Bineînțeles că în carte, toate aceste versete au fost declarate de Rut, înainte ca cele două femei să intre în țară.

Însă dacă încercăm să ignorăm complexitatea acestei învățături talmudice, putem selecta și savura cuvintele de loialitate și dedicație ale lui Rut față de Naomi, soacra bătrână și solitară a lui Rut.

Explicațiile suplimentare la aceste versete în acest Talmud demonstrează enorma controversă între cei doi lideri al acelei generații și a celor care au venit după ei - Hilel și Șamai.

„Iată un episod despre un străin care a venit la Șamai și i-a spus: Converteste-mă așa ca să mă înveți toată Tora cât aș sta pe un picior (adică, deodată). Șamai l-a izgonit din casă. Străinul a venit la Hilel și i-a spus: Converteste-mă. Hilel i-a spus: Ceea ce tu urăști, să nu-i faci semenului tău, aceasta este toată Tora, iar restul - ieși și învață” (Talmud, tractatul Șabat 31:a).

Șamai nu a avut deloc răbdare față de acel străin care a vrut „convertire ușoară”, adică să învețe puține mițvot „cât ar sta pe un picior”. După Șamai, convertire *ghiur* constă în învățarea tuturor celor 613 mițvot și aplicarea lor în practică, după cum am învățat în tractatul Yevamot că a făcut Naomi cu Rut.

Dar pare că nici convertirea lui Hilel nu este mai ușoară. Mai târziu, Rabi Akiva a adaptat-o la limbajul biblic: „Să-l iubești pe semenul tău ca pe tine - aceasta este o regulă (mițva) mare în Tora” (midrașul Safra Kedoșim 2:4).

Hilel crede că această mițva nu este ușor de împlinit exact, iar dacă candidatul se adaptează după această mițva, el este demn și pregătit să le învețe pe toate, „ieși și învață”. Toate acestea noi le găsim în spusele lui Rut amintite mai înainte despre loialitatea și dedicația față de Naomi, soacra ei. Așa a început Rut procesul ei de convertire și pe această temelie Boaz a fost de acord s-o convertească:

„Și a răspuns Boaz și i-a spus: Mi s-a tot povestit tot ce ai făcut cu soacra ta după moartea soțului tău, că ți-ai părăsit tatăl și mama și țara ta natală și ai mers la un popor pe care nu-l știai până ieri-alaltăieri” (Rut 2:11).

Pericopa Yitro - Țipora - soția lui Moise [anul 5780]

Despre viața personală a celui mai mare conducător al poporului evreu, Moșe Rabenu, noi știm foarte puțin. Nu știm aproape nimic despre părinții lui, despre soția lui, despre copiii lui. Despre nașterea lui știm foarte puțin, însă despre salvarea lui din leor (Nil) de fiica Faraonului în colaborare cu sora lui, Miriam, avem detalii precise. Nici despre copilăria lui nu știm prea multe. Noi aflăm numai că el nu putea supraviețui în Egipt fiind un om al dreptății care împrăștie lumină în jurul lui, în Egiptul aflat în întunericul ereziei, exploatării și a nedreptății. El a trebuit să fugă „Dar Moise a fugit de la fața lui Faraon și s-a așezat în ținutul Midianului. Și s-a așezat lângă fântână” (Exod 2:15). Moise nu este primul care își întâlnește viitoarea soție lângă fântână. Așa a fost la Ithak prin robul lui Avraham care a întâlnit-o pe Rebeca și așa a fost la Iacov care a întâlnit-o pe Rahel.

De data aceasta Moșe o întâlnește pe Țipora cu cele șase surori ale ei. El le salvează din mâinile celorlalți păstori. Noi aflăm după aceea că tatăl lor, Reuel sau Hovav sau Yitro, preot al Midianului, un om foarte important „Și el i-a dat-o lui Moise pe Țipora, fiica sa. Ea a născut un fiu și el i-a pus numele Gherșom” (Exod 2:21-22). Mult mai târziu, în pericopa Yitro aflăm că mai avea un fiu, Eliezer. Noi nu știm dacă el a cerut-o, dacă ea a fost întrebată dacă-l vrea, nimic. Noi aflăm doar că tatăl a dat-o lui Moise. Noi știm că asta era obiceiul atunci. Așa a fost și cu Betuel, tatăl Rivkăi, și așa a fost și cu Lavan, tatăl lui Lea și Rahel. Un lucru este clar – pentru Țipora aceasta a fost o căsătorie foarte avantajoasă. Ea nu trebuia să părăsească casa natală și să se acomodeze la familia băiatului. Asta până când Moșe a venit la tatăl ei cu vestea: „Voi pleca și mă voi întoarce la frații mei care sunt în Egipt” (Exod 4:18). După ce a primit acordul socrului „Atunci Moșe și-a luat femeia și fiii și i-a suit pe măgar și s-a întors în pământul Egiptului” (Exod 4:20). Nu știm dacă el a întrebat-o, dacă ea a fost de acord sau nu. Înțelepții și comentatorii se întreabă de ce a luat-o cu el. O fi fost din dragoste pură sau avea și interes? Marele înțelept Ramban (Nahmanides, Spania sec.13) ne învață că nu putea să nu-și aducă familia ca să dea vestea salvării. Nu poți da o asemenea veste dacă tu și cu familia ta nu te afli în aceeași robie ca semenii tăi.

Noi nu am auzit despre ea în continuare nimic despre drumul greu pe care ea l-a făcut cu cei doi băieți mici. Auzim de ea când îngerul vrea să-l omoare pe Moise. Mulți dintre înțelepți spun că Moise a fost atât de preocupat de problema de a salva poporul evreu încât a uitat de propria lui familie și a uitat să-i facă Brit Mila fiului său. De exemplu, Zoharul 93:2, comentariu cabalistic la Tora, spune „I-a spus (lui Moșe) Hakadoș Baruch Hu: tu mergi să-i scoți pe evreii din Egipt și să învingi așa un rege puternic pe când tu ți-ai uitat legământul ca să-l circumcizi pe fiul tău? Imediat a vrut să-l omoare”.

O poveste destul de obscură în care Țipora este personajul principal. Fără să ezite o clipă ea a ripostat: „Țipora a luat un cremene, a tăiat prepuțul fiului său, l-a atins de picioarele lui și a spus, tu ești pentru mine „mire de sânge” (Exod 4:25). Aceasta este comportarea ei de a sălta în mijlocul poporului evreu care se caracterizează prin circumcizie, Brit Mila. Ea se identifică cu poporul evreu prin sângele circumcizie „mire de sânge”, la fel cum s-au identificat evreii în Egipt prin unsul ușorii și pragului ușii cu sânge. Acesta a fost punctul de intrare a ei în legământul de sânge cu Moșe și cu poporul lui. De aici ea va fi o rază de lumină în bezna Egiptului, la fel ca celelalte femei, moașele, Bat Par'o și bineînțeles uriașa lumină care ne vine de la Moise.

Totul ar fi fost bine dacă după acest eveniment eroic din partea ei ea nu a fi dispărut. În Egipt nu mai auzim de ea. În locul ei apare Aharon. Unii comentatori, cum este Avraham Even Ezra susțin că ea a ajuns în Egipt, însă după o perioadă de timp i-a fost dor de familia ei și s-a întors în Midian. Însă majoritatea comentatorilor susțin că ea nu a ajuns deloc în Egipt. În midrașul Mechilta de Rabi Yișmael citim: „În acel moment i s-a spus lui Aharon: du-te în întâmpinarea lui Moise, îmbrățișează-l și sărută-l. El i-a spus lui Moise: unde ai fost toți acești ani? În Midian. Aharon l-a întrebat: Cei cu acești copii și aceste femei care sunt cu tine? Moise i-a răspuns: ei sunt soția și fiii mei. Iar l-a întrebat: Și unde mergeți voi? Moșe: În Egipt. Aaron i-a spus: Pe primii care au pierit ne-am întristat și acum ne vom întrista și pe aceștia care vor pieri! Tu, Țipora, du-te înapoi în casa tatălui tău. În aceeași clipă și-a luat fiii și s-a întors la casa ei”. Aharon, care după definirea tanaimilor „lubea pacea și urmărea pacea” nu a vrut să-i pună familia fratelui său în pericol. Aharon vede în primul rând misiunea atât de periculoasă de a intra la faraon și de a-l sfida și din cauza aceasta inițiază această expediție-alungare. Primul capitol în care Țipora încearcă a se atașa de familia soțului ei, a suferit un eșec. Moise merge înainte luminând drumul poporului evreu și în același timp lăsându-i pe egipteni în negură. Iar Țipora dispare în casa ei părintească pentru câțiva ani.

Următoarea apariție a Țiporei se petrece după ruperea mării și înainte de darea Torei: „Și Yitro, socrul lui Moise, a

luat-o pe Țipora, soția lui Moise, după expedierea (părăsirea/divorțarea?) ei” (Exod 18:2). Ea a apucat să rateze toată faza de consolidare a poporului evreu – trecerea mării și războiul cu Amalek. Acuma, după ce tatăl ei a adus-o înapoi, ea vrea să se alăture din nou poporului evreu prin participare pasivă și silențioasă la acel eveniment unic de pe muntele Sinai, la care noi credem că au participat toate generațiile. Chiar dacă tatăl ei a adus-o înapoi la fostul ei soț și el a luat-o din nou, asta nu a fost pentru mult timp. Probabil până când el și-a întins cortul în afara taberei. De atunci el a rămas devotat singurei lui misiuni: salvarea *gheula* גאולה Israelului.

O mai întâlnim pe Țipora o singură dată în mod surprinzător în Numeri 12:1: „Și Miriam și Aharon au vorbit despre Moise din cauza femeii cușită pe care o luase, pentru că își luase o femeie cușită”. Hazal (înțelepții) sunt convinși că acest eveniment s-a petrecut după Muntele Sinai când Moise s-a despărțit de ea. În Midraș Tanchuma de exemplu ne este povestit cum Țipora i-a dezvăluit lui Miriam faptul că bărbatul ei a părăsit-o. Acolo scrie că atunci ea a mers la fratele ei și au vorbit de ceea ce apare în versetul nostru.

Se pune întrebarea ce înseamnă „cușită”? După părerea înțelepților, cușită înseamnă specială, diferită. Poate să fie diferit la apariție, diferit la culoare sau diferit la caracter. Acest cuvânt la masculin îl vedem în Ieremia 13:23 sau Amos 9:7. Întrebarea care se pune este în ce a fost ea diferită, specială?

1. **În primul rând în faptele ei.** „Diferit în fapte” în midraș înseamnă că este o persoană care se comportă conform legii și dreptății. Este un om care face mai mult decât i se cere. Așa o persoană se numește *hasid* חסיד, adică credincios, milos, iar o femeie *hasida*. În midrașul Yalkut Șim'oni (Iosua 1) este o listă de *ghioret* (convertită) גיורת care sunt *hasida*: Hagar, Asnat, Țipora, Șifra, Pua, Bat Par'o, Rahav, Rut și Yael. Ele sunt considerate ca fiind mai presus de *țadika* צדיקה.
2. **Era diferită în frumusețe.** Acesta apare în multe midrașim. Așa spune în Yalkut Șim'oni Rabi Yose că ea a fost frumoasă atât când era tânără cât și când era bătrână. Iar Midraș Tehilim 7 spune: ”Sunt femei frumoase în fața lumii, dar nu în fața soțului. Și sunt femei frumoase în fața soțului, dar nu în fața lumii. Țipora era frumoasă și în fața soțului și în fața lumii”. Un alt midraș spune că sunt femei frumoase care se iau după frumusețea lor, adică se folosesc de frumusețe ca să facă fapte necurate. Nu așa era Țipora. Ea era dreaptă și bună și în frumusețea ei și în faptele ei. Iar la sfârșit întreabă midrașul de unde știm noi că pentru asta a ales-o Moise, căci Yitro avea 7 fete și el a ales-o pe ea. Și midrașul ne spune că tocmai din zisele lui Miriam noi înțelegem asta „pentru că își luase o femeie cușită”, adică a luat-o pentru că era cușită, adică diferită de celelalte și la culoare și la bunătate și adevăr, excepțională față de celelalte femei.

Ea era femeia adecvată marelui conducător, legist, profet, care luminează poporul evreu în toate generațiile – Moșe Rabenu, soțul ei.

Pericopele **Šovevim** שובי"ם [anul 5779]

Zilele în care citim primele șase pericope din Exod se mai numesc și *Șovevim*, care este un simbol alcătuit din abrevierile numelor: *Șmot*, *Vaera*, *Bo*, *Bešalah*, *Yitro*, *Mișpatim*. În anii bisecți se adaugă cele două pericope *Truma* și *Tețave*, așa cum se întâmplă anul acesta, și atunci pericopa se numește *Șovevim Tat* "שובבי"ם ת"ת. Numele acesta de *Șovevim*, (care înseamnă și „năzdrăvan”) s-a dat pe baza versetului din *Ieremia* 3, 14 "Întoarceți-vă, fii renegați!" שובו בנים שובבים!. În textul ebraic original cuvântul este *șovevim*, tradus aici *renegați*, fiindcă versetul ăsta vorbește despre "revenirea la credință" חזרה בתשובה.

În Evul Mediu, în Germania, Austria și țările alăturate exista obiceiul ca în această perioadă, care ne duce spre luna *Adar*, să se postească. Prima relatare despre obiceiul acesta o datorăm rabinului *Yosef Ostreicher*, care povestește despre dascălul lui, *Marele Rabin Israel Iserlin* (Germania, sec. 14), care, în perioada asta obișnuia să postească. Asemănător este obiceiul și în *Cabala*, și în *Hasidut*, unde se învăța și mai mult decât de obicei.

În ultimii ani, s-a constituit o mișcare a unei părți dintre credincioși, care promovează ca modalitate educativă învățarea unor subiecte care contribuie la instituirea de practici care asigură puritatea familiei, în special *halachot* din tractatul *Nida* din *Șulhan Aruch*.

Pesah - a șaptea zi (și a opta în diaspora) - שביעי - פסח של שבי'י של Pesah [anul 5782]

Această zi cade întotdeauna pe data de 21 Nisan. Ea este în Israel ultima zi de *Pesah*, iar în diaspora i se adaugă ziua a opta. După tradiție, în această a șaptea zi s-a rupt marea și egiptenii s-au scufundat între valuri. Această a șaptea zi este o zi de sărbătoare în care nu este voie să se lucreze.

Porunca pentru această sărbătoare apare încă înainte de darea *Torai*: „Șapte zile să mâncați azime; încă din ziua

Întâi să înlăturați din casele voastre maiaua, căci oricine va mânca din ziua întâi până în ziua a șaptea ceva dospit, sufletul acela va fi tăiat din Israel. Iar în ziua întâi să țineți adunare sfântă și în ziua a șaptea să aveți (din nou) adunare sfântă; nici o lucrare să nu faceți (în aceste zile), însă veți putea pregăti mâncarea pentru fiecare. (Șmot/Exod 12:15-16). Porunca se repetă și în Levitic 23:6-8 și în Deuteronom 16:8.

Rugăciuni

Citirea din Tora. Se citește capitolul minunii care s-a petrecut în timpul traversării mării și cântarea pe care au cântat-o Moșe și evreii, iar în continuare Miriam, sora lui și femeile – Exodul 13:17-15:26. Haftaraua este Cântarea lui David (2Samuel 22:1-51) care este și ea o cântare cum este și Cântarea Mării și la sfârșitul ei este amintită și minunea trecerii mării.

Ziua a opta în diaspora (*Galuyot*). Ca la toate cele trei mari sărbători – *Șaloș regalim* – Peaah, Șavuot și Sucot se adaugă o zi în afara Israelului încă o zi de sărbătoare. În această zi se citește din Tora din Deuteronomul 15:19-16:17. Dacă ziua aceasta cade de Șabat ca în anul acesta se citește din Deuteronom cap. 14:22 până la cap. 16:17. Haftarau este din Isaia 10:32-12:6.

Rugăciunea de lizkor care se spune în Israel în ziua a șaptea, în diaspora se spune în ziua a opta.

Shehechyanu שהחיינו

Această binecuvântare extrem de importantă care se spune de toate sărbătorile din Tora, nu se spune de Șvi'i șel Pesah cu toate că este o sărbătoare din Tora. Ea este într-adevăr un *Iom Tov* יום טוב în care este interzis să se lucreze, însă nu este un *Reghel* רגל, adică o sărbătoare de pelerinaj la Ierusalim, la Templu. Reghelul a fost în prima zi a Pesahului și atunci noi am spus „Shehechyanu”. Ca de obicei, mai sunt multe explicații la decizerea binecuvântării.

Această binecuvântare este specială și extrem de cunoscută. Textul spune: „Binecuvântat ești Tu, Doamne, Dumnezeul nostru, Regele Universului, care ne-ai ținut în viață și ne-ai menținut și ne-ai făcut să ajungem la vremea aceasta”.

Această binecuvântare se spune în primul rând în prima zi a sărbătorilor din Tora (Pesah, Șavuot, Roș Hașana, Iom Hakipurim, Sucot) și a sărbătorii de Simhat Tora care este socotită o sărbătoare aparte. Binecuvântarea se mai spune la mișvot care depind de timp și pe care le îndeplinim pentru prima oară în anul respectiv, cum ar fi șederea în Suca, mâncatul mațotului (azima) de Pesah, citirea unei *meghila*, aprinderea lumânărilor de Hanuca. Se mai spune când se mănâncă un fruct nou pe acel an, când cumpărăm o casă nouă, o haină nouă. Mai sunt și alte ocazii pe care nu le amintim de data aceasta. La unele ocazii sunt dispute între înțelepți dacă trebuie spus sau nu.

Pesah - Sărbătoarea de Pesah și acuzația de omor ritual [anul 5781]

Atât la evrei cât și la creștini Paștele cade cam în aceeași perioadă, uneori începe chiar în aceeași zi. Cu toate acestea semnificațiile celor două sărbători diferă. *Pesah* este sărbătoarea libertății. De 3.500 de ani poporul evreu își amintește în fiecare an și îi învață pe copii despre minunea prin care Dumnezeu l-a eliberat după 400 de ani de robie cruntă. Sărbătoarea care ține șapte zile este caracterizată mai ales printr-o faptul că se mănâncă numai anumite alimente speciale, pregătite în mod special pentru aceste zile.

În schimb, pentru creștini Paștele celebrează învierea lui Isus și este prăznuit obligatoriu duminica, spre deosebire de cel evreiesc, care poate fi sărbătorit în orice zi a săptămânii. La Cina cea de Taină, Isus a dat un nou conținut pâinii și vinului, declarând că ele reprezintă trupul și sângele său. Apostolul Pavel explică noua perspectivă a sărbătorii: „Iată Isus s-a jertfit pentru noi să prăznuim, deci nu cu aluatul cel vechi, nici cu aluatul răutății și al vicleșugului, ci cu azimele curăției și ale adevărului” (1 Cor. 5, 7-8).

De-a lungul anilor aceste interpretări au fost prilejul de a-i acuza pe evrei de tot felul de crime adevărate sau inventate. Pe aceste idei se bazează antisemitismul religios. Acuzațiile de omor ritual, (în ebraică calomniile de sânge), sunt acuzații false, conform cărora evreii ar ucide copii creștini, mai ales în perioada de Paște, pentru a le folosi sângele în scopuri rituale, ca de pildă la fabricarea azimei de Paște. De-a lungul istoriei, aceste calomnii au fost un pretext pentru pogromuri, uciderea evreilor, arderea Talmudului, etc.

Acuzații de omor ritual în lumea antică

Aceste calomnii au început cu mult înaintea creștinismului. Grecii antici detestau obiceiurile popoarelor „barbare”, printre care cel de a face jertfe omenești. Între aceste popoare erau incluși și evreii. Într-un dicționar grec din secolul X e.n. este scris: „Filozoful Democrit (sec. IV-V î.e.n.) a scris o carte (necunoscută din alte surse), în care spune că evreii se prosternează în fața unui cap de măgar făcut din aur și o dată la șapte ani prind un străin și îl jertfesc prin jupuirea pielii”. Se spune că aceste atrocități se petrec în cel mai sfânt loc din Templu. Idei asemănătoare apar și în alte documente antice. Aceste afirmate nu puteau fi probate întrucât străinilor nu le era permis să intre în Templu! Este interesant de subliniat că grecii înșiși făceau jertfe omenești în ritualul zeului Dionis. Ele au fost interzise de Senatul Romei în sec. III e.n., dar au mai continuat în unele insule grecești. Într-o tragedie de Euripide, o mamă își jupoaie fiul de furie că a surprins-o îndeplinind ritualul lui Dionis. Probabil că Democrit s-a bazat pe aceste ritualuri pentru a-i defăima pe evrei.

Povestea lui Democrit a fost uitată, pentru că el nu spune că jertfa ar fi fost mâncată sau i s-ar fi folosit sângele. Cercetătorii s-au concentrat mai mult pe renumita calomnie a lui Apion. Este vorba de un egiptean din epoca lui Cezar (sec. 1 e.n.) care era ura evreii în mod declarat. Apion spune că în fiecare an, la o dată fixă, evreii prind un grec, îl îndoapă un an întreg, apoi îl aduc într-o pădure și îl omoară. Evreii gustă din măruntaiele lui, jurând să-i urască pe greci, iar restul corpului este aruncat într-o groapă. La baza poveștii lui Apion stau două motive: jertfa omenească și canibalismul. Acesta din urmă se bazează pe un obicei foarte vechi de a face un legământ, mâncând

carne de om sau bându-i sângele. Această calomnie este atât de renumită datorită celei de a patra cărți a lui Iosephus Flavius „Contra lui Apion”. Iosephus polemizează cu istoricii egipteni din Alexandria conduși Apion care susțineau că evreii nu au trecut și nici istorie. Subiectul legat de Apion reprezintă numai o mică parte din cartea care cuprinde confruntări cu toți istoricii și filozofii greci din Egipt, din secolele dinaintea lui Iosephus. Ea se bazează mult pe înțelepții creștini din primul secol, Origenes și Eusebius din Cezarea care au scris despre „Vechimea evreilor”. Probabil că nu Iosephus a dat numele cărții, Apion fiind doar o mică parte din ea. Acest nume apare pentru prima oară la scriitorul creștin Hieronymus și e de presupus că acesta ar fi dat și titlul cărții.

Acuzații de omor ritual în Evul Mediu

Se pune întrebarea dacă creștinii au moștenit aceste calomnii de la păgâni. Este clar că ei cunoșteau opera lui Iosephus. Însă de aici este greu de ajuns la ideea că evreii folosesc sânge de *Pesah*. Acest lucru s-a petrecut probabil altfel. În primele secole ale creștinismului, popoarele păgâne îi identificau pe creștini ca „evrei păgâni”. În centrul Paștelui creștin, așa cum am amintit, stă cina cu pâine și vin. Se poate întâmpla ca pentru primii creștini ritualul să nu fi fost doar simbolic? Că ar fi mâncat o jertfă omenească și i- ar fi băut sângele?! În sec II e.n. se cunoșteau asemenea acuzații în diferitele secte creștine. De exemplu secta montaniștilor din Asia Mică ținea paștele la fel ca evreii. Catolicii susțineau că montaniștii, pe care îi considerau eretici, pun sângele unui copil în vinul de Paște. Aceeași calomnie a fost lansată și împotriva evreilor, cu toate că nu avea nici o noimă.

Calomniile medievale au avut urmări tragice. Prima acuzare documentată a fost în Anglia, la Norwich, în 1154, cu patru ani înaintea celei de a doua cruciade. Un evreu convertit, Theobald din Cambridge, a depus mărturie că evreii din Europa sacrifică în fiecare an câte un copil creștin pentru sărbătoarea de Paște. În acel an a fost jertfit un copil din orașul lor. Conducătorii bisericii au înțeles ce chilipir le-a căzut în mână. L-au sanctificat pe copilul mort, botezându-l Sf William. Zvonuri asemănătoare s-au răspândit în întreaga Europă. La început spuneau că evreiiucid copiii creștini în amintirea crucificării lui Isus, apoi au trecut la altă variantă, că sângele este folosit la pregătirea azimelor. Astfel acuzațiile puteau fi reînnoite în fiecare an. Se cunosc vreo 200 de calomnii, documentate începând din sec. XII, dar probabil că au fost mult mai multe.

Trei ani după întâmplarea din Norwich, în orașul Würzburg din Bavaria, un bărbat s-a înecat în râu, iar corpul lui a fost găsit tocmai în ajun de Paște. Evreii au fost acuzați de moartea lui. Au început trei zile de măcel. Apoi cruciații, care erau în zonă, au atacat comunitățile evreiești din împrejurimi. Cele mai crunte evenimente au avut loc în ziua a cincea de *Pesah*. În curând calomnia a ajuns și în Franța unde au fost uciși evreii din Blois. Evreii francezi se aflau într-o perioadă de prosperitate, în care s-au scris completările la Talmud numite Tosafot. Aceste calomnii au continuat pe toată celei de a doua și a treia cruciade-

Altă mare urgie s-a declanșat în Anglia în 1264, cu o săptămână înainte de Paște. Au fost uciși mii de evrei, doar la Londra au pierit 1500, alți si-au găsit adăpost în castelele unor nobili. Bineînțeles că bunurile și casele au fost jefuite. Statutul evreilor în Anglia a devenit tot mai precar până când în 1290, pe vremea regelui Eduard I, evreii au fost izgoniți din „pe vecie” Întoarcerea lor a început după aproape 400 de ani, în anul 1649 sub regele Charles I. Însă expulzările au continuat timp de alte sute de ani, din diverse țări, orașe și zone din Europa.

Acuzațiile de omor ritual s-au răspândit și în alte țări din Europa și, mai târziu, și în afara ei fiind folosite și de Inchiziția din Spania care acționa contra maranilor adică a evreilor creștinați cu forța.

În secolul XIII a apărut calomnia de profanare a euharistiei. În 1290, la Paris, o pereche de evrei au fost acuzați că au intrat pe furiș într-o biserică și au înjunghiat pâinea sfântă până i s-a scurs sângele. Au fost judecați și arși pe rug. Un caz asemănător a fost în 1556, la Sochaczew, în Polonia. Cel mai grav caz de omor ritual a avut loc a în Bavaria, unde au fost uciși 20.000 de evrei și au fost distruse 146 de comunități. Voi mai enumera câteva dintre cele mai cunoscute cazuri de acest tip: 1235 – Fulda (Germania) , soldat cu 34 de evrei morți; 1475 -Trento (Italia), soldat cu 13 evrei morți și restul izgoniți din oraș.

În toate țările Europei au avut loc astfel de calomnii, ele ajungând și pe alte continente, de exemplu în Orientul Mijlociu. Primul caz a avut loc în 1840 la Damasc. Un călugăr francez și ajutorul său musulman au dispărut. Un

frizer evreu a fost învinuit și, sub tortură, a mărturisit tot ce i s-a cerut. Au fost puși sub acuzare șapte dintre liderii comunității evreiești. Scandalul a luat dimensiuni uriașe. În apărarea lor s-a ridicat poetul german Heinrich Heine, evreu convertit. Familia Rotschild a reușit să „cumpere” documentele adevărate ale anchetei și procesului și să le publice. Adolphe Crémieux, evreu francez și ministru al justiției a intervenit pe lângă Muhammad Ali, cel mai mare lider din regiune. După luni de chinuri cei șapte deținuți evrei au fost eliberați, iar guvernatorul otoman al Damascului a fost executat.

În primăvara anului 1847 s-au încăierat doi copii din Ierusalim: unul evreu și unul pelerin grec. Băiatul creștin s-a lovit la călcâi. În urma acestui incident preoții greci au demarat o dispută teologică cu rabinii evrei la care a participat și guvernatorul otoman.

Acuzații de omor ritual în România

Din păcate acuzațiile de omor ritual nu au lipsit nici din România. Vom aminti doar câteva din ele.

În anul 1710 la Târgu-Neamț evreii au fost acuzați că au ucis un copil creștin pentru a pregăti azima de Paște din sângele lui. În consecință a avut loc un adevărat masacru al evreilor din oraș. Cinci au fost uciși și 22 întemnițați. Din cauză că violențele față de evrei s-au intensificat, comunitatea a trimis o delegație la domnul Moldovei Dimitrie Cantemir cerându-i ajutorul. El a însărcinat doi oameni de încredere să ancheteze cazul. Martorii au respins acuzațiile, așa că evreii încarcerați au fost eliberați, iar călugărul care a inițiat calomnia a fost băgat într-un azil pe viață.

În anul 1717 la Orhei, astăzi în Republica Moldova, evreii au fost acuzați că au răpit un copil creștin în timpul Paștelui creștin și că sângele copilului ar fi fost trimis rabinilor din Cracovia și alte orașe. Patru evrei au fost acuzați într-un proces care a avut loc la Iași, având susținerea domnitorului Mihai Racoviță. Până la urmă evreii au fost declarați nevinovați, iar autoritățile otomane au retras dreptul domnitorului de a acuza evreii.

În anul 1803, după apariția cărții „Înfruntarea jidovilor asupra legii și obiceiurilor lor” au avut loc violențe antievreiești la Iași. Cartea a fost scrisă de Noah Melamed, evreu convertit, călugărit numele de Neofit. Evreii au fugit și au găsit adăpost la Mitropolitul Veniamin Costache. El a liniștit tulburările, iar domnul Moldovei, Alexandru Moruzi, a ordonat distrugerea tuturor cărților tipărite. Mitropolitul a ordonat anchetarea și arestarea preoților care au fost amestecați în această acuzație. Evenimente asemănătoare s-au repetat în 1819 după ce în 1818 a apărut o altă carte asemănătoare

Pe parcursul întregului secol al XIX-lea au fost lansate acuzații de omor ritual în mai multe orașe din Moldova: Iași, Bacău, Galați, Roman și altele. În anul 1859 la Galați, în timpul Paștelui creștin au izbucnit violențe contra evreilor în urma cărora mulți evrei au fost uciși și răniți, sinagogile au fost distruse și sulurile de Tora arse. Totul a început la 12 aprilie 1859 când evreii au fost acuzați că ar fi scos sângele unui copil creștin. Cincisprezece evrei au fost arestați. În 14 aprilie mii de creștini s-au năpustit în sinagogă, au bătut evreii, au ars 50 suluri de Tora și cărți de rugăciune și au devastat lăcașul de cult. Au fost atacate, jefuite și distruse și locuințele evreilor. Nu au ajutat nici apelurile diplomatice. În final Baronul de Rotschild a apelat la domnul Moldovei, Alexandru Ioan Cuza, care a intervenit. Procesul a fost anulat și evreii eliberați. Evenimente asemănătoare s-au petrecut la Galați, în 1868.

În anul 1801, la București, a avut loc cea mai renumită acuzație de omor ritual, în care au fost uciși 128 de evrei. Domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, a ordonat pedepsirea atacatorilor și o parte din evrei au primit despăgubiri. În anul 1804 au avut loc evenimente identice. Domnul Țării, Constantin Ipsilanti, a cerut de la șefii bisericilor creștine să-i apere pe evrei pe baza faptei că legile religiei evreiești interzic consumul sângelui. Lucrurile s-au liniștit, dar ele s-au repetat în 1808 și 1811. În anul 1812 evreii au fost acuzați de cauza izbucnirii epidemiei care a lovit Bucureștii.

Pogromul de la Chișinău

Pogromul petrecut în între 6 și 8 aprilie 1903 a izbucnit după ce ziarul antisemit în limba rusă „Bessarabet” a

relatat că în februarie un copil creștin a fost găsit mort, sugerându-se că ar fi fost omorât în cadrul unui ritual iudaic. În acest pogrom au fost asasinați 49 de evrei, alți 500 au fost răniți, în jur de 2000 de familii evreiești au rămas fără adăpost și 1500 de prăvălii și case evreiești au fost distruse. În acea perioadă Chișinăul făcea era reședința Guberniei Basarabia, din Imperiul Rus. La acest pogrom au participat reprezentanți ai tuturor păturilor sociale ale populației locale.

Pogromul a cutremurat populația evreiască din Imperiul Țarist, dar și evreii din alte țări, amplificând valurile de emigrație din estul Europei atât către America, cât și către Palestina. Pogromul a devenit cunoscut și datorită faptului că poetul național Haiim Nachman Bialik a plecat imediat la Chișinău și apoi a publicat două poeme renumite: *Beir haharega* (În orașul măcelului, a morții) și *Al hașhita* (Despre măcel).

Nu voi scrie mai mult despre acest subiect fiindcă a scris cu mult mai bine decât mine colegul nostru, Lucian Zeev Herșcovici, pe situl „Acum”, <https://acum.tv/articol/10834/>

În încheiere aș vrea să citez câteva versuri (în engleză) din poemul *Al hașhita*, care au devenit emblematice:

But cursed be the one who says; Avenge!

Revenge like this, revenge for the blood of a small child Satan has not yet created.

Articolul a apărut în revista „Baabel”, Aprilie 2020

Pesah - „Îi vei spune fiului tău în ziua aceea zicând” [anul 5783]

Istoria evreilor conține o abundență enormă de evenimente istorice epice. Însă din punctul de vedere al Toraei, cel mai important eveniment din istoria poporului evreu este ieșirea din Egipt. Acestui eveniment i-au fost dedicate lor patru pericope întregi din Tora: Smot, VaYera, Bo și Beșalah. Mai mult decât atât: noi am primit porunca din Tora să ținem minte în fiecare zi ieșirea din Egipt, după cum scrie: „În toate zilele vieții tale să-ți amintești de ziua ieșirii tale din țara Egiptului” (Deuteronom 16:3). Noi îndeplinim această poruncă citind în fiecare zi ultimul verset din Șma Israel care amintește ieșirea din Egipt. Sunt și multe mișvot ale căror argumente este amintirea ieșirii din Egipt: Șabat (Deuteronom 4:15), Cele Trei Regalim (Levitic 23 etc.), Pidion Haben (Exod 13:13), Tefilin (Exod 13:16) și multe alte.

Hag HaPesah, sărbătoarea de Pesah, este consacrată exclusiv ieșirii din Egipt, iar mițvaua de a povesti despre ieșirea din Egipt este una din cele 613 mițvot. Ea ne obligă pe toți ca odată pe an, în noaptea de Seder, să vorbim pe îndelete despre ieșirea din Egipt cu toate amănuntele cele mai mărunte: „În ziua aceea să-i spui fiului tău zicând, aceasta este pentru ceea ce a făcut Adonai pentru mine când am ieșit din Egipt (Exod 13:8). Mițvaua „Povestirii ieșirii din Egipt” se adaugă mițvaei „Amintirea ieșirii din Egipt” și se aplică atât femeilor cât și bărbaților doar odată pe an, în noaptea de Seder.

Cel mai ciudat lucru legat de această noapte este însuși existența ei. Noi stăm ore întregi și vorbim despre ieșirea din Egipt. Nu avem nicio altă asemenea sărbătoare. Pare mai bizar dacă comparăm ieșirea din Egipt cu Darea Toraei. Oare acest eveniment nu a fost destul de important? Oare nu era de așteptat să ne implicăm mai profund și în acest eveniment? Însă nicio dată nu s-a propus să stăm ore întregi de Șavuot, ziua Darei Toraei, între Kiduș și masă și să vorbim despre asta. Cu atât mai mult, putem vedea ieșirea din Egipt ca un stagiul preliminar de pregătire pentru acest eveniment crucial de bază de primire a Toraei. Chiar din Tora primim această impresie deoarece nu există termenul de „Amintirea Darei Torei”.

Cu ce diferă evenimentul ieșirii din Egipt de toate evenimentele din istorie, într-un așa fel ca Toraua să identifice acest eveniment ca cel mai important în amintirea colectivă a poporului evreu și în zilele noastre?

Răspunsurile la aceste întrebări le găsim chiar în Hagada șel Pesah. Ea nu este doar un ghid pentru organizatorul Sederului. Hagada este cartea principală pentru tot ce este legat de sărbătoarea de Pesah și sursa primară pentru învățătura importanței ieșirii din Egipt în istoria poporului Israel.

Una din frazele cheie din Hagada este: „În orice generație este datoria fiecăruia să se vadă pe sine ca și cum el însuși a ieșit din Egipt”. Care este semnificația acestei fraze? Doar eu, de exemplu, nu am ieșit din Egipt. De ce Hagada îmi cere în fiecare an să spun ceva ce nu este adevărat?

Ca să înțelegem acest lucru, trebuie să privim la un eveniment central din povestea ieșirii din Egipt, anume la stropirea cu sânge al ușorilor ușilor evreilor (Exod 12:22-23): „Să luați un mănunchi de isop, să-l înmuiați în sângele care este în lighean și să stropiți partea de sus a ușii și cei doi ușori cu o parte din sângele din lighean., niciunul dintre voi să nu iasă pe ușa casei sale până dimineața. Când Dumnezeu va trece ca să-i lovească pe egipteni și va vedea sângele pe partea de sus a ușii și pe cei doi ușori, Dumnezeul va trece (*pasah* נֹסֵף) pe deasupra intrării și nu va lăsa să intre nimicirea în casele voastre și să vă lovească”.

Aceste versete descriu un lucru extrem de ciudat. Putem înțelege că Dumnezeul nu ar ști în care casă stă un evreu și în care un egiptean. Din această cauză evreii au primit porunca să jertfească jertfa de Pesah și să stropească cu sânge partea de sus și pe cei doi ușori ale intrării în casă, ca să-l „ajute” pe Dumnezeu să se dămirească cine locuiește în aceea casă.

Toate acestea sunt niște aberații și este clar că mănjirea ușilor cu sânge nu s-a făcut ca să-l informeze pe Dumnezeu. Atunci de ce oare Dumnezeu a cerut evreilor să procedeze în acest fel și cum este acesta legat de ieșirea din Egipt?

Ca să putem răspunde la această întrebare trebuie să ne întoarcem la începutul poveștii, la întâlnirile între Moșe și faraon. Din pricina refuzului acestuia de a permite evreilor să-l slujească pe Dumnezeu în pustiu, au venit peste Egipt cele zece plăgi. După primele patru lovituri, faraon îi cheamă pe Moșe și Aharon și le spune: „Duceți-vă și aduceți jertfe Dumnezeului vostru în țară” (Exod 8:25). Moșe refuză vehement: „Nu se cuvine să facem asta pentru că i-am aduce ca jertfă Dumnezeului nostru, un lucru detestat de egipteni. Dacă am aduce o jertfă sub ochii lor un lucru detestat de egipteni, nu ne-ar omorî ei cu pietre?” (Exod 8:26).

Pare din răspunsul lui Moșe că s-ar teme dintr-o poziție inferioară de sclav. Nu lui Moșe îi este frică, ci poporului pe care el îl reprezintă. Poporul se teme să-l slujească pe Dumnezeu în fața egiptenilor. Ei se temeau că vor fi lapidați și de aceea voiau să fugă în pustiu unde îl pot sluji pe Dumnezeu fără ca egiptenii să-i vadă.

De aceea, după ce i-a lovit pe egipteni cu cele zece plăgi și i-a umilit în fața evreilor, Dumnezeu a vrut să vadă

dacă evreii se mai tem să-l slujească pe El în fața egiptenilor. De aceea a poruncit evreilor să jertfească iedul care era un zeu al egiptenilor și să stropească sângele pe uși ca tot Egiptul să vadă că evreii au primit porunca ca Domnul lor să-L slujească peste tot, ca oameni liberi.

Cu alte cuvinte, Dumnezeu nu avea nevoie ca evreii să-i indice unde locuiesc. Țelul era ca să se dovedească dacă locuitorii acelor case mai au suflet de robi căroră le e frică să practice credința lor în Dumnezeu în fața egiptenilor și să fugă în pustiu sau ei sunt oameni liberi care sunt gata să stropească cu sângele zeilor egiptenilor intrarea, în fața tuturor. Numai aceștia sunt demni să fie salvați și să iasă din Egipt; numai aceștia sunt demni să formeze nucleul poporului evreu care de abia s-a format.

Acum putem înțelege semnificația profundă a ieșirii din Egipt. Pentru prima oară s-a format un popor al cărui fii sunt gata să-l urmeze pe Dumnezeu, să-i asculte poruncile și să-l slujească ca oameni liberi. Aceasta este și semnificația acestei afirmații din Hagada că fiecare trebuie să se vadă ca și cum el însuși a ieșit din Egipt; noi, anul acesta, fii acelui popor care s-a creat atunci, popor liber care nu se teme de egipteni sau de alte popoare și este pregătit să-L slujească pe Dumnezeu ca un popor liber în mod public. În felul acesta noi producem încă o verigă în rețeaua poporului evreu care s-a consolidat la momentul ieșirii din Egipt.

Așadar, ieșirea din Egipt este evenimentul ctitor în formarea poporului evreu: mesajul ferm al Toraei este că procesul acesta de formare al unui popor liber dintr-o adunătură de sclavi este evenimentul fundamental în istoria noastră și tot ce facem noi astăzi ca un popor este o urmare directă sau indirectă al evenimentelor ieșirii din Egipt. Așa sunt și Darea Torei și intrarea în Ereț Israel.

Doar un popor liber are nevoie de legi, adică de Tora și doar un popor liber are nevoie de o țară, adică de Ereț Israel. Așa fiind, să nu ne mire că ieșirea din Egipt este pusă în evidență prin diferite căi în Tora și în tradiția evreiască.

Pesah - a șaptea zi: De câte minuni este nevoie ca să-l vedem pe Dumnezeu? [anul 5785]

Citirea Torei în această zi începe cu ieșirea evreilor din Egipt după ce Domnul a adus asupra faraonului și a egiptenilor cele zece plăgi pentru a-i convinge, poate și pe evrei, de puterile lui și pe faraon să lase evreii să plece. Aceștia habar nu aveau cât de lung și anevoios va fi drumul.

Înșă un lucru se repetă de-a lungul citirii fragmentului ca și în citirea celorlalte în continuare de-a lungul povestirii pribegiilor în deșert și anume minuni. Chiar și credință în Domnul și probleme și plângeri și - soluții „simple” de la Domnul: minuni și încă minuni și așa mai departe.

De-a lungul întregului fragment, evreii privesc gloria Domnului și minunile Sale

Iată lista minunilor din fragmentul de sărbătoare:

- „Iar Domnul mergea înaintea lor ziua într-un stâlp de nor, ca să-i conducă pe drum, și noaptea într-un stâlp de foc, ca să le lumineze, ca să poată merge zi și noapte” (Exodul 13:21).
- „Iar copiii lui Israel au mers pe uscat în mijlocul mării și apele le erau zid, la dreapta lor și la stânga lor” (Exodul 14:29).
- „Au ajuns la Mara, dar n-au putut bea apele de la Mara, căci erau amare ... și poporul a cârtit împotriva lui Moise, spunând, ce vom bea? Iar [Moise] a strigat către Domnul și Domnul i-a arătat un copac: el l-a aruncat în apă și apele s-au îndulcit ...” (Exodul 15:23-25).
- „Domnul i-a vorbit lui Moise spunând, am ascultat cântelile copiilor lui Israel; vorbește-le spunând, pe înserat o să mâncați carne, iar dimineața o să vă saturați cu pâine și astfel veți ști că Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru. Și a fost seara: prepelițele s-au ridicat și au acoperit tabăra, iar dimineața un strat de rouă era în jurul taberei. Și s-a ridicat stratul de rouă, și iată pe suprafața deșertului era [ceva] fin și pufos, fin ca bruma asupra pământului. Copiii lui Israel au văzut și și-au spus unul altuia, Mana (cuvântul poate însemna și „ce”) este, căci n-au știut ce este. Moise le-a spus, aceasta este pâinea pe care v-a dat-o Domnul, drept hrană” (Exodul 16:11-15).
- „Moise a spus, mâncați-o astăzi, căci astăzi este Șabat pentru Domnul, astăzi n-o veți găsi pe câmp. Șase zile să o strângeți, dar în ziua a șaptea este Șabat, nu va fi deloc [mană]” (Exodul 16:25-26).
- „Și loșua l-a slăbit pe Amalek și pe poporul său cu tăișul sabiei” (Exodul 17:13).

Oare de câte minuni este nevoie ca să credem în Dumnezeu? Ne-am putea aștepta ca cei care au văzut toate minunile descrise mai sus să nu se mai îndoiască, să aibă dubii, să nu aibă încredere. Am vrea să fim cu toții într-un loc unde nimănui să nu-i fie teamă de pierderea credinței.

Însă poveste ieșirii din Egipt ne dovedește că realitatea este cu mult mai complexă. Credința este doar un sentiment interior cu care noi percepem realitatea. Însă ea nu ne promite nimic, nu de bine și nu de rău. Noi nu știm care sunt planurile Domnului pentru poporul Israel și pentru întreaga omenire.

Fiecare minune este unică și n-o aprobă pe cea anterioară și nu ne vestește despre următoarea care va veni. Fiecare minune nu ne descurajează de a ne plânge și a vocifera din nou, de a ne asigura că toate detaliile sunt puse la punct.

Strigătul nu înseamnă o lipsă de credință, ci speranța că cel care trebuie ne aude și va face ceea ce noi credem că trebuie să facă. Să sperăm că vom avea întotdeauna puterea să țipăm și mai ales că există cel care să ne audă.

Pesah - Hagada șel Pesah: „Cei patru copii” [anul 5784]

În Hagada șel Pesah, povestea ieșirii din Egipt pe care evreii o povestesc în fiecare seară de Pesah, se află la început, după ce tinerii pun întrebările cunoscute ca *Ma Niștana* מה נשתנה (Prin ce se deosebește?), începe o porțiune în care stau patru înțelepți la Bnei Brak, orașul lui Rabi Akiva și discută chestiunea poveștii ieșirii din Egipt de-a lungul nopții. Pe la început este un fragment cunoscut sub numele de „Cei patru copii” în care se pun patru întrebări și se dau patru răspunsuri.

Acest fragment este un midraș (un fel de legendă) care se găsește în midrașul „Mehilta” și într-o variantă puțin diferită în Talmud Ierusalimi. În acest midraș ni se spune că în Tora apar patru feluri de copii. La fiecare se pune o întrebare și se dă un răspuns. Ordinea lor nu este cea în care ei apar în Tora.

Primul care apare este *haham* חכם „înțeleptul”. Întrebarea care se pune este din Deuteronom 6:20: „Ce înseamnă mărturiile și legile și judecățile pe care Domnul, Dumnezeul vostru vi le-a poruncit?” Răspunsul este însă nu cel din Tora, unde răspunsul este: „Sclavi am fost lui Faraon în Egipt și ne-a scos Domnul din Egipt cu mână puternică” (Deuteronom 6:21). Acest verset apare deja prescurtat în prima porțiune după *Ma niștana*, porțiunea *Avadim haiinu* עבדים היינו. Răspunsul care apare în Hagada este o parafrază a întrebării puse la început de tineri. Răspunsul este luat din regulile Pesahului: „... după consumarea [jertfei de] Pesah nu se mai adaugă desert”. Această frază este luată din Mișna, tractatul Pesahim 10:8. Poate acest lucru ne dă aluzia că acel copil care pune această întrebare la început este înțelept.

Al doilea fiu este *rașa* ראשון „nelegiuitul”. Întrebarea pe care o pune este din Exod 12:26: „Ce vă trebuie vouă acest ritual?” Răspunsul este foarte încolăcit și ciudat. Înainte de răspuns vine pedeapsa și cauza ei. Răspunsul se bazează pe cuvântul „vouă” din întrebare, spunând că aici referința este exclusiv la „voi” și în niciun caz la „el”. Aceasta deoarece el a ieșit din grup, din comunitate – el neagă existența lui Dumnezeu. De aceea trebuie să i se strepezească dinții. Atunci vei da răspunsul: „de aceea mi-a făcut mie Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. Răspunsul este din Exod 13:8. Apoi continuă răspunsul: „Mie – dar nu lui. Dacă ar fi fost acolo. Nu ar fi fost salvat”. Adică, din cauză că el nu mai aparține grupei, obștiei, el nu va fi salvat. Unii interpretează acest fapt prin versetul 27 din Exod 12 spunând că el nu va avea parte de jertfa de Pesah, iar așa nu va fi salvat,

O altă problemă extrem de dezbătută în această frază din Hagada în afară de exprimarea încâlcită versetelor, este acest verb la imperativ *hakhe et șinav* הַקְהֵת אֶת שֵׁנִי „să i se strepezească dinții” care este tradus în câteva feluri, însă pare că cea mai adecvată traducere ar fi „să-i tocești dinții”, probabil ca să nu mai poate mânca. Această rădăcină KHH este foarte rară în Tanach și are sensul de bază „neascuțit”. Verbul derivat din ea *hikha* הִקְהָה apare în tot Tanachul doar de trei ori, niciuna în Tora. Acest lucru îngreunează înțelegerea exactă a cuvântului. Majoritatea comentariilor o stabilesc ca însemnând „a scrâșni dinții”. Problema este pe de o parte că cele trei exemple din Tanach nu se potrivesc la acest sens, iar pe de altă parte găsim în Tanach alte verbe cu această semnificație. Vom aduce aici un exemplu, cel mai clar din cele trei. În Eclesiastul 10:10 apare expresia im *kaha ha-*

barzel ברזל קהה הברזל care este tradus corect „Dacă o unealtă de fier se tocește”. De asemenea celelalte două exemple din Eremia 31:28 și Ezechiel 18:2 sunt și mai obscure. Problema aceasta va rămâne încă una din multele nerezolvate.

Al treilea fiu este *tam* תם „cel simplu”. Eu cred că poate fi tradus și „neprefăcut, sincer” toate fiind legate semantic de „naiv”. În acest caz, atât întrebarea cât și răspunsul se află în același verset Exod 13:14. Întrebarea este: „Ce este asta?”. Răspunsul vine în continuare: „Cu puterea mâinii ne-a scos Domnul din Egipt, din casa robiei”.

Al patrulea fiu este *Vešeino iodea lişol* ושאינו יודע לשאול „Cel ce nu știe să întrebe”. Aici nu există de fapt o întrebare, iar răspunsul fiind din același verset ca la al doilea – *raşa*: „De aceea mi-a făcut mie Domnul când am ieșit din Egipt” (Exod 13:8). Doar că aici ni se propune, deoarece acest fiu nu știe să întrebe, să deschidem noi discuția.

Acest midraș minunat încearcă să categorisească poporul evreu în cele patru grupe foarte reprezentative din punct de vedere social și psihologic. Mi se pare că această monitorizare este valabilă și la alte popoare, inclusiv poporul român.

Anexă: Textul - după traducerea Rabinului Sorin Rosen

Binecuvântat fie Omniprezentul, binecuvântat fie El. Binecuvântat fie Cel care a dat Tora poporului Său Israel, binecuvântat fie El. Despre patru feluri de copii a vorbit Tora: unul înțelept, unul nelegiuit, unul simplu și unul care nu știe să întrebe.

Înțeleptul – ce spune el? Ce înseamnă mărturiile și legile și judecățile pe care Domnul, Dumnezeul nostru, vi le-a poruncit? (Deuteronomul 6:20) Și astfel, pe acesta învață-l tradițiile [jertfei de] Pesaḥ, chiar și aceea că după consumarea [jertfei de] Pesaḥ nu se mai adaugă desert. (Mișna Pesaḥim 10:8).

Nelegiuitul – ce spune el? „Ce vă trebuie vouă acest ritual?” (Exodul 12:26) Vouă – dar nu lui. Și pentru că s-a exclus singur din colectivitate, neagă un principiu de bază. De aceea și tu strepezește-i dinții și spune-i: „de aceea mi-a făcut mie Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. (Exodul 13:8) Mie – dar nu lui. Dacă ar fi fost acolo, nu ar fi fost salvat.

Cel simplu – ce spune el? „Ce este aceasta?” (Exodul 13:14) Acestuia spune-i: „cu mână puternică ne-a scos Domnul din Egipt, din casa robiei”. (Exodul 13:14). Iar cu **cel ce nu știe să întrebe** deschide tu discuția, precum este spus: „Povestește-i fiului tău în acea zi, spunând: de aceea mi-a făcut Domnul aceasta când am ieșit din Egipt”. (Exodul 13:8).

Pesah Şeni (al doilea Pesah) - Pericopa Behaalotcha [anul 5779]

Pesah Şeni (se numeşte şi Pesah katan – mic) cade de 14 Iyyar, exact la o lună după Erev Pesah. În ziua aceea se mai dă o ocazie de a face Pesah pentru cei care erau impuri de Pesah sau erau departe de Templu în ziua aceea şi nu au putut ajunge să depună jertfa. Această jertfă de Pesah este una din cele două miṭvot ase (să faci) עשה din Tora pentru care pedeapsa este caret (pedeapsă capitală) כרת. Din cauza asta importanţa lor este aşa de mare.

În pericopa noastră se povesteşte că în al doilea an de la ieşirea din Egipt a venit la Moise un grup de oameni care nu erau atunci puri şi au cerut ca şi ei să depună jertfa de Pesah:

„Şi au fost nişte oameni care erau impuri din cauza apropierii de un mort şi nu au putut să facă Pesahul în ziua aceea. Şi au venit în ziua aceea la Moşe şi Aharon. Şi acei oameni i-au zis: noi suntem impuri din cauză că ne-am apropiat de un mort, de ce să nu fim şi noi printre cei care aduc ofrande Domnului la timp împreună cu toţi fii lui Israel (Numeri 9:6-7).

Moşe nu ştia ce să facă în această situaţie, astfel încât, cu modestie, a apelat la Kadoş Baruch Hu, care i-a răspuns printr-o nouă poruncă, şi anume că oamenii care nu sunt puri sau sunt departe de Templu pot să jertfească luna viitoare, de 14 Iyyar:

„Şi Domnul a vorbit lui Moise zicând, vorbeşte fiilor lui Israel zicând, dacă cineva dintre voi va fi impur din cauză că s-a apropiat de mort sau va fi plecat departe, voi şi generaţiile (care vor veni) vor ţine şi el Pesah pentru Dumnezeu. În luna a doua (Iyyar) de ziua a 14 a lunii, la apus îl vor face. Îl vor mânca cu maṭot şi merurim (ierburi amare). Nu o să lase nimic din el până dimineaţa şi nu o să frângă nici un os din el. Toate le vor face după legile Pesahului” (Numeri 9:9-12).

Aici se adaugă şi ameninţarea cu pedeapsa de care am vorbit adresată celor care erau puri şi nu au ţinut Pesahul.

În afară de miṭva de sacrificiu de Pesah mai era o miṭva de a mânca jertfa cu maṭot şi merurim (ierburi amare) ca şi de primul Pesah. De restul miṭvoturilor ni se spune în Talmud că miṭvoturile de Pesah nu se aplică în ziua asta. De exemplu, este voie să fie în casă hameţ împreună cu jertfa de Pesah, cea ce de primul Pesah era interzis. Şi Rambam scrie despre asta în cartea lui de halachot bazându-se pe Mişna, tractatul Pesachim 9:3.

O altă întrebare este de ce a fost aleasă tocmai data de 14 Iyyar şi nu alta? Cel mai răspândit răspuns îl avem de la comentatori (Raşi, Rambam şi alţii). Ei se bazează pe diferite midraşim şi spun că răspunsul se află în Exod cap. 16 unde evreii, în primul an de la ieşire începând de la data de 15 Iyyar au început să se plângă că nu au ce să

mănânce și ca atare Domnul le-a adus mana din cer care va cădea toată perioada de marș în deșert. Midrașul ne spune că o zi înainte, de 14 Iyyar li s-a terminat mața pe care au luat cu ei din Egipt ca hrană pe drum (Exod 12:39). Cu ale cuvinte „ieșirea din Egipt” care a început de 14 Nisan și-a lăsat urme până în 14 Iyyar. Probabil din cauza aceasta a ales Hakadoș Baruch Hu această zi pentru Pesah Șeni.

Astăzi ziua această este socotită drept Yom Tov pentru toți evreii. Se țineau unele ritualuri în rugăciune (de exemplu nu spuneau Tahanun) și se mâncau mațot. Este renumită poza în care deținuții evrei eliberați din lagărul de la Buchenwald țineau Șavuot. Sărbătoarea de Pesah cu 50 de zile înainte nu l-au putut ține la timpul lui, aflați fiind încă în lagăr nazist. Din cauza aceasta între cele două sărbători, de 14 Iyyar, au ținut Pesah Șeni.

În 2009 câteva organizații religioase din Israel au hotărât ca ziua aceasta să fie desemnată ca „Ziua toleranței religioase”.

Un alt fapt foarte interesant este că Pesah este singura sărbătoare la care s-a stabilit „o a doua sesiune”. La toate celelalte sărbători dacă cineva a ratat una, nu mai are o a doua șansă. Aceasta arată, printre altele, marea importanță de a aduce jertfa de Pesah, de a mânca mațot, toate acestea fiind o obligație nu numai pentru bărbați, dar și pentru femei.

Este o zi care simbolizează posibilitatea de a da o a doua șansă fiecăruia dintre noi. Să nu uităm că multor lucruri din viață pe care le-am ratat li se aplică regula Talmudică „i s-a terminat timpul, i-a expirat validitatea” *avar zmano batel corbano* עבר זמנו בטל קרבנו. Dar tocmai aici stabilește Toraua faptul că orice om are dreptul la o a doua șansă, chestiune care este analizată în profunzime la evrei de aproximativ două mii de ani. Putem spune, în această ordine de idei, că problema celei de-a doua șanse este parte integrantă din viziunea lumii proprie iudaismului. Cu alte cuvinte, [în aprecierea oricărei situații este nevoie de o balanță și de o mare investiție de înțelepciune, ca să știi cât mai mult și când să o folosești.](#)

Pesah și Moise: De ce nu-l pomenim pe Moșe Rabenu în Hagada șel Pesah? [anul 5779]

În Șvi'i șel Pesah (a șaptea zi de Pesah) obișnuim să citim din Șirat Hayam (cântecul mării), din pericopa Beșalah, despre minunea despărțirii mării (Exod cap. 14-15), care scoate în relief rolul lui Hakadoș Baruch Hu în împlinirea acestei minuni. Scopul acesteia, în afară de salvarea poporului Israel, este de a-l glorifica pe Moise în fața poporului, ca fiind trimisul și profetul lui HAȘEM pe acest pământ, după cum este scris în Tora: „Și poporul a crezut în HAȘEM și în robul Său, Moșe” וַיִּאֱמְינוּ בַיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ (Exod 14:31). Și, bineînțeles, o altă deosebit de importantă țintă este aceea de a trezi în poporul Israelului și în celelalte popoare credința în mărima absolută גדולה a lui Kadoș Baruch Hu și exclusivitatea supremației Lui: „Și egiptenii vor ști că Eu sunt Adonai” וַיֵּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה (Exod 14:18).

Minunea despărțirii mării a fost numai una dintre minunile care li s-au întâmplat greu încercaților Bnei (copii) Israel în Egipt și în deșert și la care a participat Moșe. El este descris nu numai drept cel care i-a scos pe evrei din Egipt, ci, totodată, cel care a contribuit la consolidarea unității poporului, așa cum reiese din desfășurarea evenimentelor de pe muntele Sinai. Așa că nu-i de mirare că Moșe a intrat în memoria evreilor ca unul dintre fondatorii bazelor credinței evreiești. Din cauza asta, când intenționăm să-l căutăm în Hagada șel Pesah ne copleșește mirarea că el este amintit doar o singură dată și asta într-un mic fragment din pericopa Beșalah. Dar stați, sunt și manuscrise în care numele lui nu apare nici măcar o dată !

"Rabi Iose HaGlili (galileianul) spune: De unde deducem că egiptenii au trecut prin zece plăgi în Egipt și prin 50 pe mare? "În Egipt" – ce spune acest verset? "Și învățații i-au spus Faraonului: „acesta este degetul Domnului". "Și pe mare" – ce spune aceasta? Și când a văzut poporul lui Israel mâna măreață pe care așezat-o Domnul asupra Egiptului, [norodul s-a temut și a crezut în Dumnezeu și în robul său, Moise](#)".

Cei care au compus Hagada *בעלי ההגדה baalei hahagada*, au avut multe ocazii de a-l aminti pe Moise. Porțiunea care începe cu cuvintele "La început, strămoșii noștri au căzut în păcatul închinării la idoli" מתחילה עובדי עבודה זרה conține versete din testamentul lăsat de Iosua poporului Israel (Iosua 24:2-4). În versetul 5 din acest testament Moșe este amintit pe nume: ואשלח את משה ואת אהרן "Și am trimis pe Moise și pe Aaron", dar autorii Hagadalei au ales să nu adauge versetul ăsta. Numele lui Moșe lipsește și din porțiunea "Tatăl meu era arameu pierdut" אבי ארמי אובד, în care se găsește o descriere a istoriei poporului Israel, de la începuturi, până la intrarea în țară. Și din piyutul Dayenu lipsește Moise, cu toate că aici sunt amintite toate חסידים - *chasadim* „îndurările, bunătățile", pe care le-a făcut Hakadoș Baruch Hu poporului Israel: scoaterea din Egipt, despărțirea Mării Roșii și evenimentul de pe Muntele Sinai מעמד הר סיני. În toate acestea, participarea lui Moșe a fost crucială și de maximă eficiență. Atunci cum putem să înțelegem omisiunea numelui lui Moise din Hagada? Numele lui a dispărut din întâmplare sau intenționat? Merită și vom încerca să ne referim la două explicații posibile.

[Prima explicație posibilă](#) este aceea că omisiunea numelui lui Moșe este un artificiu menit să atribuie în mod exclusiv minunile lui Kadoș Baruch Hu. Iată și câteva dovezi în favoarea unei astfel de explicații: noi am văzut că în descrierea despărțirii mării sunt multe obiective și unul dintre ele este preamărirea numelui lui Moșe ca fiind mesagerul lui Kadoș Baruch Hu. Este în afară de orice îndoială că autorii Hagadalei au căutat să deplaseze toată atenția asupra lui Kadoș Baruch Hu. Ei au făcut asta pe baza principiului "nu cu ajutorul vreunui înger, nici cu ajutorul vreunui înger serafim, nici cu ajutorul vreunui alt sol, ci Hakadoș Baruch Hu însuși" (din Hagada). Este adevărat că după cum este scris în Exod 14 trecerea mării s-a făcut prin Moșe cu ajutorul bastonului său făcător de minuni (Exod 14:16-21). Însă puțin mai încolo, în Șirat Hayam, cântecul mării (Exod 15) aceeași despărțire a apelor mării este atribuită exclusiv lui Kadoș Baruch Hu ! La fel și în multe Mizmorim de Psalmi, între care 66:5-6, 78:13, 106:9-12, 136:13-15. Situația asta de tensiune între salvarea ישועה dumnezeiască și rolul lui Moșe o regăsim și în Midraș Mechilta de Rașbi, Beșalah 14:21. Midrașul explică versetul "Și Moșe și-a întins mâna peste mare" (Exod 14:21) că Moise a stat pe malul mării și și-a întins toiagul, dar marea n-a reacționat în nici un fel. Numai după ce a apărut Hakadoș Baruch Hu marea s-a retras. Moșe a spus mării: ți-am vorbit în numele lui Hakadoș Baruch Hu și nu m-ai băgat în seamă, apoi ți-am arătat toiagul, dar m-ai ignorat. Și acum, ce-ți este o frică atât de mare, de fugi?" (Psalmi 114:5). Și i-a spus marea, „nu de tine fug ci de Stăpânul pământului, Hakadoș Baruch Hu".

[O altă posibilă explicație](#) a eliminării numelui lui Moise poate să fie rezultatul controverselor פולמוס pe care evreii au purtat-o cu samaritenii de-a lungul unei perioade de sute de ani. Lupta între cele două credințe a avut loc între sfârșitul Celui de al doilea Templu (a fost distrus în anul 70 e. n.) și perioada de Geonim (secolele 9-10). Samaritenii, spre deosebire de evrei, cred numai în cele cinci cărți de Tora și în cartea Iosua. Ei au și construit un Templu alternativ pe muntele Grizim, lângă Șchem (Nablus). După credința samaritenilor, poziția lui Moșe Rabenu în Tora este cu mult mai mare decât la noi, iar ei cred că acel personaj așteptat care va veni la "capătul zilelor", adică Mașiah/Mesia, va fi un al doilea Moise. Ideea asta se găsește și în literatura helenistă și în Noul Testament. Ca un rezultat al acestei controversă anti-samaritene și poate și anti-creștină, autorii Hagadalei au găsit de cuviință să diminueze locul lui Moșe în Hagada. Asta, probabil, ca să evite un cult al personalității practicat într-o serie de grupuri și care, în momente extreme, ajungea până la divinizare. După ce a fost micșorat locul lui Moise în Hagada, s-au putut da interpretări diferite întregii povești. De exemplu, Rambam (Maimonides), care spune că

mesajul principal al Hagadalei este exprimarea recunoștinței poporului evreu față de Dumnezeu. Probabil că recunoștința asta הכרת תודה o regăsim și în piyutul Dayenu și în partea de Hagada care începe nu întâmplător cu fraza; "de aceea este datoria noastră să mulțumim, să lăudăm, să slăvim, să cinstim, să adorăm, să onorăm ... pe Cel care a făcut posibile toate aceste minuni, pentru părinții noștri și pentru noi", chiar dacă o parte a acestor laude se răsfrâng și asupra lui Moșe.

לפיכך אנחנו חייבים להודות, להלל, לשבח...למי"

"שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים הללו".

Se cuvine și, totodată, este semnificativ să terminăm rândurile astea cu ceea ce spune Hagaon din Vilna (Lituania, sec. 18) despre această poveste: "Noaptea asta este o noapte de "Eu sunt El și nu altul" **אני הוא ולא אחר - Ani Hu velo acher** și din cauza asta noi îl pomenim numai pe Kadoș Baruch Hu pentru ca nu cumva oamenii să cadă în greșală și să-și închipuie că mai există o putere dumnezeiască în afară de El".

Primul vaccin din istorie - ce s-a schimbat în cei peste 200 de ani?

În viață apar întâmplări și coincidențe pe care ne-ar fi greu să le inventăm dacă am dori. Așa putem descrie și crearea primului vaccin anti-COVID prin cooperarea celor două companii, Pfizer și BioNTech. Realizatorii acestui vaccin au fost patronii firmei BioNTech, o pereche de cercetători germani, prof. Uğur Şahin, președintele companiei și soția sa, dr. Özlem Türeci, vice-președinte. Într-un interviu acordat după aprobarea vaccinului, el a povestit că deja în ianuarie 2020, când boala produsese doar o epidemie locală în China, ei au înțeles că acest virus va deveni o problemă mondială și au început imediat să lucreze la prepararea unui vaccin. În martie s-au aliat cu uriașul concern Pfizer și până în decembrie au ajuns printre cei mai bogați oameni din Germania, valoarea companiei crescând într-o singură zi cu 20 de miliarde de Euro. El a ajuns în Germania la vârsta de 4 ani, cu familia lui de imigranți turci, iar soția lui s-a născut în Germania, tot într-o familie de imigranți turci.

Am adus în atenția cititorilor această poveste, luată parcă dintr-o carte de basme, pentru a sublinia asemănarea uluitoare cu primul vaccin din lume, al cărui principiu a ajuns în Anglia tot din Turcia. Și atunci, la fel ca astăzi, au apărut teorii ale conspirației, unii oameni au negat eficiența vaccinului și chiar au inventat tot felul de primejdii. Istoria nu se repetă, putem însă compara procesele, pentru a le înțelege mai bine.

Ideea de vaccinare, de intervenție activă pentru prevenirea unei boli, a apărut în Europa la începutul sec. al XVIII-lea, în legătură cu epidemiile de variolă care, de-a lungul timpului, au cauzat moartea a peste 300 de milioane de oameni, iar supraviețuitorii rămâneau desfigurați, cu „fața ciupită de vărsat”. Primul vaccin contra variolei a fost inventat la sfârșitul sec. al XVIII-lea, de către medicul și omul de știință britanic Edward Jenner. Dar ideea de

imunitate în fața unei boli a ajuns în Anglia cu mult înainte, din Constantinopol. Turcii au fost cei care au dat imboldul pentru crearea ambelor vaccinuri în Europa și ambele au avut premiera în Anglia.

Lady Montagu

Tratamentul preventiv care în fond nu era un vaccin, poate nici măcar tratament, a fost adus în Anglia, de la Constantinopol, de lady Mary Wortley Montagu, soția ambadorului britanic în imperiul Otoman. Lady Montagu (1689-1762) era o femeie uluitoare pentru vremea ei și chiar pentru zilele noastre. În primul rând, era o aventurieră și datorită postului soțului ei a ajuns în toate colțurile Imperiului Otoman, observând lucruri necunoscute în Europa. Ea era și o scriitoare și poetă apreciată, înaintașa lui Jane Austen. Era considerată cea mai interesantă femeie engleză a secolului, un personaj excentric cu o minte independentă.

În timpul peregrinărilor prin Imperiul Otoman, ea a observat multe lucruri necunoscute în Europa. În 1715 s-a îmbolnăvit de variolă. Spre norocul ei s-a însănătoșit, dar i-au rămas urme neplăcute pe piele. Acest fapt a făcut-o să fie foarte vigilentă în legătură cu prevenirea bolii, mai ales la copiii ei.

La Constantinopol ea a observat că localnicii adunau lichidul din pustulele bolnavilor, făceau câteva incizii în locuri mai puțin vizibile pe corpul oamenilor sănătoși, mai ales al copiilor, și ungeau rana cu acel lichid. Pe loc apăreau leziuni de variolă, dar numai pe o zonă limitată. Chiar dacă pacientul se îmbolnăvea, făcea o formă ușoară și se vindeca, iar mai târziu era imun la variolă. Cu toată opoziția celor din jur, ea a hotărât să aplice acest tratament copiilor ei, care au devenit imuni la variolă pentru toată viața.

Sistemul, adus în Turcia din Caucaz, în 1670, își avea originile în China, unde se practica deja în sec. al X-lea. Fetele frumoase din Caucaz erau foarte căutate pentru haremul sultanului. Ele erau inoculate încă din copilărie. Odată cu ele, practica aceasta a ajuns și în Turcia.

La întoarcere, Lady Montagu a încercat să introducă și în Anglia acest sistem de inoculare, numit *variolation*, dar ideea a fost respinsă categoric de toate instituțiile și cercurile științifice. Ea a triumfat doar cu sprijinul prințesei de Wales și, mai târziu, a reginei Caroline. Este adevărat, metoda era foarte riscantă, mai ales în condițiile igienice precare de atunci, și mulți dintre cei tratați astfel muriau de infecții. Cert este însă că această metodă „importată” a deschis drumul ideii geniale a lui Jenner, de a imuniza populația prin vaccinare.

În Europa copiii marilor case regale au fost inoculați după sistemul *variolation*. Cu timpul, sistemul s-a răspândit în toată lumea, din America și până în Noua Zeelandă. În timpul Războiului de Independență al Statelor Unite, când a izbucnit o epidemie de variolă, George Washington a constatat că armata nu putea ține piept armatei britanice, în care toți soldații erau variolizați. Atunci el a ordonat ca și soldații americani să fie variolizați înainte de a ieși la luptă.

Edward Jenner

Edward Jenner (1749-1823) era medic, dar a studiat și biologia care îl fascina. Studiind animalele și păsările, el a observat că și vitele fac variolă, dar într-o formă mai ușoară, numită *vaccină*, sau variola taurinelor. Ele pot transmite boala și la om.

Jenner a observat că lăptăresele, fetele care mulgeau vacile, aveau tenul impecabil, niciuna nu avea cicatrici de variolă și a înțeles că ele erau protejate în urma variolei taurine pe care o contactaseră. Aceasta afecta ușor pielea membrelor, dar nu și a feței, acordându-le imunitate față de variola ucigătoare. În mai 1796 el a găsit o tânără lăptăreasă, Sarah Nelmes, care avea o formă ușoară de variolă pe mâini și brațe. A prelevat lichid din leziunile ei și l-a inoculat unui băiat de opt ani, fiul grădinarului său. Copilul a făcut puțină febră și disconfort în brațe. O zi s-a simțit rău, dar apoi și-a revenit. Două luni mai târziu el l-a infectat pe băiat cu lichid dintr-o leziune de variolă umană gravă. Băiatul nu a prezentat nici un semn de boală, iar Jenner a ajuns la concluzia că era complet imunizat.

În 1797, după ce a inoculat mai mulți copii fără ca ei să se îmbolnăvească, Jenner a apelat la *Royal Society*, cerând

ca experimentul să fie publicat. Apelul a fost respins. Un an mai târziu el a publicat o mică broșură, în care prezenta cele 23 de cazuri pe care le tratase. În acest articol el folosește pentru prima dată termenul *vaccination* (vaccinare) în loc de *variolation*. Termenul nou, derivat de la cuvântul latin *vacca* (vacă), a fost adoptat în numeroase limbi.

Una din puținele excepții este limba ebraică, unde se folosește cuvântul *hisun*. El fost propus în 1896 (exact o sută de ani după invenția vaccinului) de dr. Ițhak Ben Iosef Tovim din Petersburg, într-un articol din ziarul ebraic *Hamelit*. În articolul *Difteria* (încă nu exista un cuvânt ebraic pentru această boală), el vorbește despre microbi, imunitate și vaccinare. Cuvântul propus de el pentru microb nu a fost adoptat, astăzi se folosește *haidak* (inventat de Ben Iehuda). Însă cuvintele pentru imunitate *hosen* și vaccin *hisun* se folosesc până azi. Ele se bazează pe o rădăcină biblică cu sensul de „rezistență”.

Prezentarea lui Jenner a stârnit reacții mixte în comunitatea medicală din Anglia; unele favorabile, multe ostile sau chiar ridicole. A fost criticat mai ales de preoți, care considerau că este o erezie să inoculezi pe cineva cu un material luat dintr-un animal bolnav. Într-o caricatură din 1802, oameni care au fost vaccinați apar cu capete de vaci.

Însă vaccinul a învins prejudecățile, bucurându-se de încrederea oamenilor. Dincolo de ocean, marele om de stat Thomas Jefferson, unul dintre „părinții fondatori” al Statelor Unite, a sprijinit vaccinarea și a inițiat un program național de vaccinare a întregii populații. Vi se pare cunoscut?

Până la urmă Jenner a primit recunoașterea oficială a parlamentului britanic, inclusiv sprijin financiar. În anul 1840 sistemul de *variolation*, care era foarte riscant, a fost interzis în Anglia, vaccinarea rămânând singurul mod de imunizare față de bolile molipsitoare. Așa au dispărut câteva din molimele care au omorât milioane de oameni de-a lungul istoriei. Ultimul caz de variolă a fost semnalat în 1970.

Natura are regulile ei și primejdiile nu dispar, ci doar se schimbă. În ultimii 50 de ani au apărut boli noi, necunoscute, printre care HIV, SARS, ebola, și acum COVID-19.

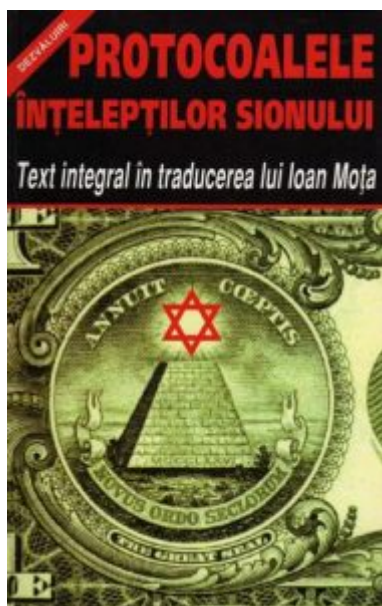
Gânduri

Este amuzant că atunci, la fel ca astăzi, vaccinul a fost primit cu neîncredere, controverse, ezitări și mai ales felurite teorii ale conspirației, unele de-a dreptul de neconceput. Poate că aceste tendințe au rădăcini mai adânci, din domeniul comportamentului psiho-social. În zilele noastre nu este vorba de a trata o boală existentă, vizibilă, ci de a preveni o boală care poate să apară sau nu și spre deosebire de variolă, COVID 19 nici măcar nu se vede. Oamenii ar vrea să știe ce le rezervă viitorul, dar nu să-l influențeze. Chiar dacă este vorba de a preveni o nenorocire, mulți sunt fataliști, preferând negarea și ignoranța. Poate că unora le vine greu să ia în serios o amenințare aflată în viitor, care se poate materializa sau nu, și de aceea ei neagă primejdia, iau în derâdere măsurile de prevenire sau încearcă să-i înspăimânte pe alții. Să sperăm că și de data acesta, la fel ca în trecut, înțelepciunea și bunul simț vor învinge prejudecățile și superstițiile.

[Multă sănătate tuturor!](#)

Articolul a apărut în revista Baabel, 14 ianuarie 2021

Protocoalele înțelepților din Sion

Ne aflăm în perioada dintre comemorarea internațională a Holocaustului din 27 ianuarie, și comemorarea din Israel, care are loc la o săptămână după Pesah, anul acesta în 8 aprilie. În această perioadă aș vrea să scriu despre antisemitism și Holocaust. Acesta va fi primul articol al seriei.

Protocoalele înțelepților din Sion este o cărticică de vreo 100 de pagini care conține esența ideilor antisemite adunate de-a lungul anilor. Este cel mai răspândit document antisemit din istorie, cu un impact devastator asupra sorții evreilor în sec. XX. Această falsificare a apărut pentru prima oară în Rusia, în 1903, cu sprijinul bisericii și al autorităților țariste. Mai târziu a devenit una din cărțile de bază folosite de naziști pentru justificarea ororilor comise de ei. Chiar în zilele noastre cartea este folosită în același scop de diverse organizații antisemite. În unele țări arabe, ea este împărțită gratuit celor interesați. Nimeni nu știe – sau nu-i pasă – că este vorba despre cel mai mare fals literar din istorie.

Protocoalele sunt un plagiat al unei broșuri de satiră politică din sec. al XIX-lea. Ea a fost falsificată, toate comploturile din versiunea originală au fost atribuite evreilor, totul devenind un complot mondial pentru a domina lumea. Acest fals grosolan este opera renumitei *Ohrana*, poliția secretă a țărilor ruși. Ea a fost publicată în 1903, la Sankt Petersburg, în ziarul *Znamia* (Steagul). Cartea conține 24 de texte antisemite, sub formă de protocoale, care după părerea lor ar fi fost scrise la o întrunire secretă a conducerii poporului evreu, în cadrul primului congres sionist din 1897. Din texte reiese că evreii, abuzând de buna credință a conducerii popoarelor, ar încerca să distrugă marile culturi, provocând războaie între prieteni prin intermediul francmasoneriei, ar căuta să pună mâna pe toate bogățiile, plănuiind ca până la urmă să preia controlul asupra întregii lumi.

Broșura originală, semnată de Maurice Joly și îndreptată împotriva lui Napoleon III, a apărut în 1864 la Bruxelles sub titlul *Dialogue aux enfers entre Montesquieu et Machiavel* [Dialog în infern între Montesquieu și Machiavelli]. Din protocoale și din anexele care le-au fost adăugate reiese că evreii folosesc diferite strategii pentru a-și inițiat Revoluția Franceză, liberalismul, socialismul, comunismul și anarhismul, făcând totul pentru a se infiltra în cercurile conducătoare ale societății europene. Tot ei produc crizele financiare și oscilațiile cursurilor valutare. Influența evreiască se face simțită în mass-media, unde răspândește prejudecăți bazate pe religie și etnie. Evreii construiesc infrastructură subterană, de unde vor bombardarea orașele care li se opun. Când vor ajunge la putere, întreaga lume va fi la cheremul lor.

Începutul se găsește probabil într-o scrisoare falsificată sau poate chiar inventată, primită de preotul catolic antisemit Augustin Barruel de la un anume Jean Baptiste Simonini din Florența. Scrisoarea făcea parte dintr-o corespondență mai lungă între cei doi despre rolul francmasonilor în provocarea Revoluției Franceze – mai ales că după părerea lor majoritatea erau evrei. Această scrisoare a primit amploare în a doua jumătate a secolului al XIX-

lea, odată cu creșterea antisemitismului în Europa. Scrisoarea a fost publicată pentru prima oară în revista *Le Contemporain* în 1878, ajungând să stea la baza majorității teoriilor conspiraționiste despre planul liderilor evrei de a cucerii lumea.

Teoriile conspiraționiste au apărut și în presa germană. Prototipul protocoalelor a apărut în romanul *Biarritz*, scris de Hermann Goedsche, care a apărut la Berlin în 1868. Autorul semna cu pseudonimul Sir John Retcliffe. În capitolul intitulat *În cimitirul evreiesc din Praga*, reprezentanții celor 12 triburi se întrunesc pentru a raporta despre progresele făcute în planul de cucerire a lumii. La sfârșitul ședinței, președintele din tribul Levi își exprimă speranța că la următoarea întâlnire, peste 100 de ani, evreii să fie „prinții lumii”. Acest discurs, numit mai târziu „discursul rabinului”, a fost elementul principal pe baza căruia fost alcătuită cartea „Protocoalele înțelepților din Sion”.

Printre autorii acestei „capodopere” se află și câțiva evrei. Unul dintre ei este Yaakov Brafman, un evreu care s-a convertit pentru a avansa în carieră și a devenit turnător la *Ohrana*. În 1869 el a publicat cartea *Hakahal* (Publicul), despre una din comunitățile evreiești autonome care existau în Rusia până în 1844, când au fost desființate. Rolul lor era să-i reprezinte pe membrii comunității în fața autorităților. El a luat registrele (*pinkasim*) din orașul Minsk din ultimii 50 de ani și le-a falsificat. El descrie cum negustorii evrei sunt îndrumați să-i înșele pe negustorii ruși ca să pună mâna pe toată piața. În editura din 1888, el defăimează organizația evreiască pentru educație *Kol Israel Haverim*, susținând că singurul ei obiectiv este să se impună pe tot globul. Curând după aceea, *Kol Israel Haverim* a fost interzis în Rusia.

Alt exemplu este Frederick Millingen, cunoscut sub pseudonimul Osman Bey. El era un evreu sârb convertit (după alte surse era fiul unui medic englez, convertit întâi la islam, apoi la creștinism ortodox) cunoscut ca escroc internațional. Cartea lui cea mai cunoscută este *Cucerirea lumii de către evrei*, în care și el învinovățește organizația *Kol Israel Haverim* de toate relele lumii. El călătorea din oraș în oraș ca să-și răspândească cărțile veninoase.

* * *

Probabil că cel care a falsificat aceste protocoale a fost Piotr Ivanovici Racikovsky, șeful departamentului pentru străinătate al poliției secrete ruse, *Ohrana*, cu reședința la Paris, unde tocmai se desfășura procesul Dreyfus. Organele de dreapta din Franța erau interesate în acest document pentru a-l învinui pe Dreyfus de conspirație, iar rușii aveau nevoie de el pentru a-și promova politica de antisemitism. În 1903 publicistul basarabean Pavel Krușevan (sau Crușevanu) a publicat o variantă prescurtată a protocoalelor cu titlul *Planul pentru cucerirea lumii de către evrei*. În 1905, împreună cu alt coleg antisemit, au publicat varianta completă a protocoalelor sub numele de *Rădăcina problemelor noastre*. Ea a apărut ca o anexă a broșurii lui Serghei Nilus: *Mare în Mic: Venirea Anti-Cristului și rolul Satanei pe pământ. O posibilitate politică iminentă*.

După Revoluția Bolșevică, cei care au fugit în Vest au adus cu ei protocoalele și le-au publicat în întregime în anuarul lor *Luci Sveta* (O rază de lumină) la Berlin, în mai 1920. Cu un an înainte a apărut varianta germană *Die Geheimnisse der Weisen von Zion* editat de Ludwig Müller von Hausen, sub pseudonimul Gottfried zur Beek. Naziștii au folosit și ei aceste protocoale. În anii 1919-1923 ideologul nazist Alfred Rosenberg a scris cinci broșuri despre „conspirația evreiască”. În anul 1933 a apărut ediția nazistă a cărții.

În anii 1920 protocoalele au fost publicate pentru prima oară în Statele Unite. Câteva ziare au publicat rezumate. Principalul susținător al protocoalelor a fost un antisemit notoriu, milionarul Henry Ford. El a publicat cartea sub titlul *The International Jews: The World's Foremost Problem* (Evreii internaționali: Principala problemă a lumii) în 500,000 de exemplare. În 1927 el a încercat să dezmințască acest fapt și să retragă cartea de pe piață, dar era prea târziu. În 1920 protocoalele au apărut și în Marea Britanie, unde majoritatea ziarelor au publicat capitole din carte.

În perioada interbelică protocoalele au apărut în majoritatea limbilor europene, precum și în arabă. Tot atunci au avut loc două procese, unul în 1934 în Africa de Sud și unul în 1934-1935 la Berna, Elveția. Ambele cazuri s-au încheiat cu sentința că protocoalele sunt o falsificare.

Pentru liderii naziști, protocoalele erau adevăruri care sprijineau dorința lor de a elimina poporul evreu. Ele au

convins pe mulți dintre adepții lor să se alăture naziștilor, justificând faptelor lor oribile. În ochii lor, protocoalele îndreptăteau exterminarea poporului evreu.

Răspândirea largă a protocoalelor s-a păstrat și după al Doilea Război Mondial. Cartea este promovată mai ales de cei care neagă existența Holocaustului. Când eram la Paris și predam la Sorbona, vizitam uneori librăria nazistă din Place des Pyramides, nu departe de Luvru, unde cărți expuse cel mai vizibil sunt protocoalele și *Mein Kampf*. Și tarabele de cărți de-a lungul Senei pun cartea la loc de cinste.

Și în România au apărut nenumărate ediții, multe se găsesc în librării. Pe Google există oferte în diverse categorii de preț, dar cartea poate fi descărcată și gratuit. Și totuși, după părerea mea majoritatea românilor nu sunt și nu au fost vreodată antisemiți. Singurii antisemiți pe care i-am întâlnit sunt unii intelectuali, de la Eminescu până la Hașdeu, care cred că au primit aceste idei sub influențe străine.

Ceea ce nu înțeleg nicidecum este că astăzi, în sec. XXI, după ce o treime a poporului evreu a pierit în Holocaust și cam jumătate din populația evreiască a lumii trăiește în Israel, mai există oameni care cred în aceste aiureli și le promovează.

Purim - Realitate și fantezie în Cartea Esterei [anul 5782]

[Cartea Esterei din Vechiul Testament conține câteva ciudățenii](#). În primul rând, numele lui Dumnezeu este absent, cu toate că prezența lui se simte, cartea fiind plină de minuni. Ciudată este și nepăsarea autorului față de asimilarea masivă a evreilor în mediul persan în care trăiau. Povestea se petrece în zilele de Pesah, însă sărbătoarea nu este amintită. Din această cauză și din multe altele a fost o dispută îndelungată între înțelepții din Talmud dacă să introducă această carte în canonul Vechiului Testament (Talmudul Babilonian, tractatul Meghila 7, fila b).

Cartea Esterei să fie oare un document istoric, sau o legendă din Orientul Antic?

Capitolul 1 este cu siguranță porțiunea care cuprinde cele mai multe elemente de istorie. Aici îl întâlnim pe regele Ahașveroș (în latină Ahasuerus) care apare și în cartea lui Ezdra (4:6). El este identificat cu împăratul persan

(ahemenid) Xerxes I (486-465 î.e.n.).

Imperiul Ahemenid a fost întemeiat de împăratul Cyrus al II-lea cel Mare (559-530 î.e.n.), bunicul lui Xerxes. În istoria iudaică și potrivit celor scrise în Vechiul Testament el a eliberat evreii din captivitatea babiloniană și le-a permis să restabilească vechiul cult și să reconstruiască Templul din Ierusalim.

Ca să înțelegem guvernarea lui Cyrus al II-lea, trebuie să explicăm pe scurt sistemul lui administrativ. Imperiul, care avea patru capitale, era compus din numeroase „state”.

Acestea sunt cele 127 de provincii de la începutul cărții. Singura relicvă contemporană este așa-numitul „Cilindru al lui Cyrus” scris cu litere cuneiforme și expus la British Museum. În acest document, formulat în limba akkadiană, este proslăvită victoria lui Cyrus asupra lui Nabonidus, considerată plăcută zeului Marduk, și este descris modul în care Cyrus a îmbunătățit viața cetății și a eliberat popoarele strămutate.

Lui Cyrus al II-lea i-a urmat fiul său, Cambyses al II-lea (530-522 î.e.n.) și apoi Darius I cel Mare (523-480 î.e.n.). Fiul acestuia și al Atossei (fiica lui Cyrus al II-lea) este eroul poveștii noastre, Xerxes I, sau în ebraică Ahașveroș. După cum apare în povestea biblică, imperiul lui se întindea din India până în Etiopia, adică din Valea Indusului până în Sudanul actual (vezi harta).

Cartea Esterei începe cu o petrecere regală în capitala de iarnă al imperiului, Susa, sau în textul biblic Șușan, din actuala provincie Khuzestan. (În antichitate era capitala Elam-ului după cum este scris în Daniel 8:2.)

Ciudățeniile ale monarhiei

Nu avem surse persane despre petrecerile de la curtea imperială. Textul biblic descrie în detaliu belșugul de vase din aur, argint, sau marmură. În versetele 7-8 din Capitolul 1 se arată „Divanuri de aur și de argint erau așezate pe pardoseala de porfiră, de marmură albă, de sifed și de marmură neagră. Băuturile se turnau în vase de aur și în cupe felurite, în valoare de treizeci de mii de talanți...”

Acest lux este confirmat și de scriitorii greci contemporani. Ctesias din Knidos, un istoric și medic grec, fostul medic personal al lui Artaxerxes al II-lea, se plânge că nu poate bea vin dintr-o cană de lut, ca un om civilizată, ci numai din cupe de aur sau argint.

După spusele istoricului grec Herodot, monarhii ahemenizi susțineau că în stare de ebrietate omul este mai înțelept decât treaz. Aceasta poate explica unele situații ciudate din cartea Esterei. De exemplu după ce s-a îmbătat benchetuind cu cele șapte căpetenii (cap. 1:10), Ahașveroș le-a poruncit să o pedepsească în public pe împărăteasa Vaști (cap. 1:10-21). La fel și după ce au luat hotărârea „să nimicească, să omoare și să facă să piară pe toți evreii” (cap. 3:13) și au trimis-o tuturor guvernatorilor, Ahașveroș și Haman s-au îmbătat (cap. 3:15).

Alte incidente obscure devin mai clare dacă luăm în considerare obiceiurile persane. De exemplu împăratul poruncește să i se citească din cartea cronicilor. Se poate că cel mai puternic om din Imperiul Persan nu știe să citească? Da, pe atunci doar scribii știau să scrie și să citească.

Împăratul și femeile

În Cartea Esterei Ahașveroș este manipulat cu ușurință de femei. Și istoricii greci îl caracterizează pe Xerxes I ca pe un afemeiat, hotărârile sale fiind influențate de acestea.

În *Istoriile* lui Herodot apare o anecdotă despre prima soție a lui Xerxes I, Amestris (pe care unii istorici o identifică cu Ester) care i-a făcut o mantie minunat de frumoasă.

Încântat de noul veșmânt, Xerxes l-a îmbrăcat la o întâlnire cu iubita lui, Artaynte (care îi era și noră și nepoată). Ca de obicei, împăratul a întrebat-o ce și-ar dori, iar Artaynte i-a cerut mantia. Știind că soția lui va fi geloasă, Xerxes a implorat-o să aleagă altceva, aur, orașe, orice, dar ea a refuzat. Învins, el i-a dat mantia și femeia s-a fândosit cu ea prin tot palatul.

Amestris a așteptat cu răbdare momentul răzbunării: ziua de naștere a împăratului, când el își ierta supușii. Amestris i-a cerut soțului ei să redea mamei lui Artaynte toate drepturile pe care i le luase. În trecut, aceasta fusese curtată de Xerxes și ca s-o cucerească, el l-a căsătorit pe fiul său, Darius, ci fiica ei, Artaynte. Însă ea continua să-l respingă. Împărăteasa Amestris a învinuit-o pe Artaynte pentru infidelitatea soțului ei, pedepsind-o cu o soartă mai cruntă ca moartea: mutilarea care i-a distrus frumusețea.

Despre nume

Toate personajele din Cartea Esterei, fie ele evreiești sau persane, poartă nume ciudate, unice în tot Vechiul Testament. Întrebarea este dacă ele sunt autentice, ori fac și ele parte dintr-o legendă. Vom analiza câteva dintre ele cu instrumente biblice, istorice și lingvistice.

Numele îmăprătesei Amestris nu poate fi identificat cu cel al Esterei, chiar dacă conține aceleași litere (STR), ci mai degrabă cu Vaști. Dar din punct de vedere istoric ea nu o reprezintă pe Vaști. Ctesias spune că, spre deosebire de Vaști, ea a supraviețuit multă vreme împăratului, participând la conducerea țării împreună cu fiul ei, împăratul Artaxerxes (425-405 î.e.n.).

Numele împăratului, Ahașveroș, mai apare de încă două ori în Vechiul Testament, ceea ce dovedește că a existat un rege cu așa un nume asemănător. L-am identificat cu împăratul Xerxes I din motive gramaticale, cronologice, istorice și chiar și psihologice, de comportament.

Ahașveroș sună foarte diferit de Xerxes. Dar Xerxes este forma greacă a numelui, nu cea persană. În persana antică numele suna aproximativ „Chșayarșā”. Adaptând acest nume la regulile fonetice ale ebraicii biblice, se obține Ahașveroș.

Identificarea împăratului cu Xerxes I nu este sigură. În traducerea greacă a Bibliei ebraice, făcută în secolul al III-lea î.e.n. – Septuaginta, Ahașveroș este numit Artaxerxes, care este fiul și moștenitorul lui Xerxes I. Dar în Ezra 4:7 apare Artahșasta, fiul lui Ahașveroș. Deci chiar dacă fonetic Artaxerxes se potrivește mai bine cu Ahașveroș, se preferă varianta Xerxes I.

Pentru Estera și Mardoheu situația este mult mai simplă. Numele Estera, care apare doar în această carte, este varianta ebraică a numelui zeiței mesopotamiene Iștar, zeița războiului, a dragostei și a fertilității. În tot Orientul Antic această zeiță era simbolizată de mirt, plantă care în ebraică se numește *hadas*. Și iată că Vechiul Testament spune că numele ei original era Hadasa (cap. 2:7). Cu alte cuvinte numele Estera este o traducere babiloniană a numelui ei ebraic. Pare bizar că numele zeiței care este și protectoarea prostituatelor și patroana cârciumilor, iar cultul ei include un templu al prostituatelor, este acceptat cu atâta nonșalanță.

Numele lui Mardoheu Evreul (Mordehai Haiehudi) derivă din numele lui Marduk, zeul suprem babilonian. El este numit și Bel sau Baal, cel mai important zeu din panteonul canaanit. Marduk este zeul dreptății, al ordinii și al destinului. Numele lui Mordaheu mai apare în Vechiul Testament în cărțile lui Ezra 2:2 și Nehemia 7:7

Astăzi cele două nume și-au pierdut conotațiile păgâne, devenind nume evreiești.

Despre alte nume din carte, cum este Haman voi scrie cu altă ocazie.

Estera în zilele noastre

Închei cu o întâmplare petrecută acum trei ani. După o prezentare în limba engleză pentru studenții de la Litere la o universitate din România, a venit la mine un student din Iran care învâța în România. Aflând că sunt din Israel, mi-a povestit că el este din orașul Shush, identificat cu orașul Șușan din cartea Esterei. El cunoștea bine cartea și mi-a povestit că toți locuitorii orașului cunosc povestea, mi-a arătat chiar poze din oraș cu statui ale personajelor, mai ales Estera și Mardoheu.

[Nu are importanță dacă povestea Esterei este adevăr istoric, legendă, sau chiar ficțiune, dar ea trăiește nu numai în ritualul iudaic, ci și ale alte popoare – de la extremiștii șiiți iranieni și până la amatorii de Cabala, ca Madonna, care a primit numele evreiesc Esther.](#)

Bibliografie

Tamar Eilam Gindin. The Book of Esther Unmasked. 2016

Vera Basch Moreen. In Queen Esther's Garden: An Anthology of Judeo-Persian Literature. Yale University Press, 2000

Herodot. Cele mai faimoase istorii. Humanitas, 2018 Encyclopedia Britannica. Ishtar, Marduk

Shafir Asher. The Manual of Style Guide for Hebrew. Tel Aviv 2016. In hebrew: Yitur Lașon.

A apărut în revista Baabel, martie 2022

Purim - Cadrul istoric al „Cărții Esterei” [anul 5784]

Cartea Esterei este plină de șovăieli și întrebări nerezolvate. Iată câteva exemple:

1. Regele Ahașveroș organizează un ospăț „pentru toate căpeteniile lui și slujitorii lui” de-a lungul a 180 de zile (Ester 1:3-4). Este pur și simplu inacceptabil ca sărbătoririle de încoronare în loc să țină o săptămână-două să se întindă pe o jumătate de an.
2. Mai mult decât atât, de ce sărbătorirea încoronării se petrece doar în anul al treilea de la încoronare (1:3) și nu în primul an?
3. Pentru ce încă un ospăț „de șapte zile în curtea grădinii sălii de audiențe” (1:5)?
4. Cum ar trebui să înțelegem rivalitatea între Ahașveroș și Vaști, soția lui, care culminează cu „furia s-a aprins în el” (1:12).
5. De ce Mordehai o lasă, ba chiar o „împinge” pe Ester spre casa regelui? Oare identitatea iudaică a lui și a ei sunt atât de slabe?
6. Ce l-a determinat pe Haman să aplice o asemenea sancțiune extrem de gravă „să se nimicească, să seucidă și să se prăpădească toți iudeii” (3:13).
7. Ce l-a convins pe Ahașveroș să accepte cu atâta rapiditate planul lui Haman? Doar iudeii erau o grupare economică în imperiul persan și începând cu regele Cyrus, atitudinea regilor față de iudei era foarte pozitivă.
8. Iar în sfârșit, ce l-a determinat pe Ahașveroș să-și schimbe hotărârea de a extermina toți iudeii? Oare o supărare pe un om poate schimba politica unui imperiu?

Răspunsurile la aceste întrebări le vom căuta cu ajutorul marelui istoric grec Herodot, numit „părintele istoriei”, în cartea sa „Istoriei” (apărut limba română în 2 volume în 1961 în ed. Științifică și prescurtat în 2018 în ed. Humanitas, altă traducere în ed. Minerva 1984) care se ocupă de perioada în care se petrece „Cartea Esterei”, adică sec. 5 î.e.n. Cartea „Istoriei” se ocupă mai ales de războiul purtat atunci între greci și imperiul persan.

Majoritatea cercetătorilor îl identifică pe Ahașveroș cu regele Persiei Xerxes I, numit așa de Herodot și supranumit Xerxes cel Mare, al cărui nume în persană antică și acadiană este diferit, Xșayarša. El este cel de al patrulea rege din dinastia persană, care include pe: Cyrus (559-530), Cambyses (530-522), Darius I cel Mare (522-486). El a domnit între 486-465 î.e.n. Există și unele surse în Vechiul Testament, Ezra cap. 4,5 și 6 în care Ahașveroș apare după Cyrus și Darius.

Războiul contra grecilor a fost problema principală de care se ocupa Ahașveroș de-a lungul domniei lui. Țelul său era să preia puterea imperiului persan asupra întregii lumi: Cyrus a înființat imperiul care stăpânea tot estul Mării Mediterane; Cambyses l-a continuat pe Cyrus, a cucerit Egiptul și ajuns până în Etiopia (Kuș); Darius I a lărgit limitele imperiului spre est până în India și apoi s-a învârtit spre vest dorind să cucerească Grecia – poarta spre Europa. În anul 490 î.e.n. a ieșit cu o armată uriașă să cucerească Atena. În lupta de la Maraton, la nord de Atena, armata persană a fost învinsă crunt, iar rămășițele sale s-au retras în Asia Mică.

Eșecul lui Darius nu i-a scutit pe persieni de la aspirația de a cuceri Grecia. Fiul său, Ahașveroș, adică Xerxes, a stabilit acest țel ca principala aspirație a imperiului persian. El a început pregătirile în al treilea an al monarhiei sale după ce a învins diferiți inamici și și-a consolidat puterea. Ospățul din anul al treilea de la încoronare, despre care ni se povestește în carte, era o întrunire a tuturor reprezentanților țărilor care aparțineau imperiului pentru

planificarea campaniei și organizarea ei. Pentru a constitui o armată mare, avea nevoie de colaborarea tuturor țărilor și popoarelor din imperiu: „În cel de al treilea an al domniei lui, a făcut un ospăț pentru toate căpeteniile lui și slujitorii lui, elita Persiei și Mediei, guvernatorii județelor și căpeteniile ținuturilor de dinaintea lui” (Ester 1:3). Aievea, că pentru a atrage toate popoarele să participe la acest război, trebuia să arate „bogăția glorioasei lui împărății și cinstirea splendidei lui majestăți” (Ester 1:4), fiindcă mercenarii sunt pregătiți să vină la război numai pentru bani mulți. Convenția de organizare și pregătire a durat după cele scrise în carte 180 de zile, a încheiat-o Ahașveroș cu un ospăț scurt de șapte zile, care avea ca scop să emită o atmosferă de siguranță în reușita și victoria acestei campanii.

Atmosfera victorioasă este tulburată de regina Vaști, care refuză să vină în fața convenției ca să poarte un discurs de încurajare și sprijin. Ea înțelege, fiind o femeie înțeleaptă că soarta acestei campanii va fi identică cu cea făcută de Darius, care s-a terminat cu o înfrângere și o umilință crunte. Răspunsul lui Ahașveroș și a demnitarilor la revolta lui Vaști a fost acută, deoarece ei au înțeles că aceasta se poate transforma într-o răscoală a multor femei și poate afecta motivația multor bărbați: „Căci fapta împărătesei va ajunge la toate femeile să-și disprețuiască soții în ochii lor ...” (Ester 1:17), adică multe femei își vor batjocori soții care ies la un război ratat înainte de a începe. Înlăturarea publică a împărătesei neascultătoare a fost menită să determine femeile că „vor da onoare soților lor” (Ester 1:20) și îi vor încuraja ca să iasă la război și să le aducă multă pradă.

Convenția „ospățul” a reușit și Ahașveroș a reușit să adune o oștire uriașă de un sfert de milion de soldați și o flotă considerabilă. În anul 480 î.e.n., adică în anul al șaselea al domniei sale, armata persană a ieșit să lupte în Grecia. Flota lui a trecut Dardanelele, iar armata a continuat pe uscat spre Atena. Grecii au încercat să-i oprească pe persieni lângă localitatea Termopilas, însă armata greacă a pierdut această bătălie eroică. Persienii au înaintat spre Atena, au cucerit-o și i-au prădat comorile și au distrus-o până la temelii. Sparta, adversarul Atenei a hotărât să i se alăture de frica unei posibile sortii asemănătoare. Cele două mari puteri și-au unit flota, și la bătălia de lângă insula Salamis flota greacă a învins pe cea persană în mod desăvârșit. Navele militare grecești erau mult mai rapide decât cele persiene, care erau mari, greoaie și lente.

Xerses (Ahașveroș) se afla într-o dilemă enormă: să întoarcă armata desfășurată de-a lungul țărmului Greciei înapoi spre Asia Mică și să renunțe la cucerirea Europei sau să continue campania. El s-a consultat cu șeful armatei sale, Mardonius și a hotărât să refacă repede flota și să aducă întăriri și aprovizionări armatei rămasă acolo, ca să completeze cucerirea Greciei. Grecii la fel au folosit timpul liber ca să unească armata ateniană cu cea spartană. În anul 479 î.e.n. s-a desfășurat pe uscat, lângă orașelul Plataea bătălia. Armata aceasta unită i-a învins pe persieni, iar pe mare lângă insula Samos i-au învins și navele. Rămășițele armatei persiene s-au retras în Asia Mică. Aici se încheie descripția din cartea lui Herodot. Noi putem urmări continuarea poveștii după scrisorile din cartea „Ester”.

Chiar și după uriașul eșec, Ahașveroș nu a renunțat la visul său de a termina ceea ce tatăl său, Darius n-a reușit. Însă flota era distrusă, armata s-a răspândit și banii s-au terminat. Ca să construiască o armată nouă era nevoie de mulți bani. Banii se pot aduna prin mărirea taxelor, însă o astfel de acțiune se întinde pe o perioadă lungă și provoacă popoarele din imperiu să nu mai vrea să participe la un nou război. În această situație, Ministrul de Finanțe al Persiei, Haman, prezintă o propunere genială: evreii! Ei sunt miza pentru refacerea armatei. Noi știm din surse grecești și persiene că evreii în exodul babilonian s-au integrat remarcabil în viața economică și comercială a imperiului. Propunerea lui era să se ia banii de la evreii bogați.

În imperiul persan s-a amplificat atmosfera de antisemitism care s-a alimentat de la popoarele din împrejur care s-au opus construirii Templului din Ierusalim: „Apoi, sub domnia lui Ahașveroș, la începutul domniei lui, au scris o scrisoare de acuzare împotriva locuitorilor lui Iuda și ai Ierusalimului” (Ezra 4:6). Această atmosferă putea fi amplificată prin remarcarea deosebirilor și diferențelor dintre evrei și restul: „... și legile lor sunt diferite de ale oricărui popor și legile împăratului nu le înfăptuiesc” (Ester 3:8). Scoaterea evreilor din cadrul legitim a făcut posibilă apariția ideii de exterminare pentru a obține bunurile lor financiare: „... să se scrie să fie prăpădiți și zece mii de talanți de argint, voi cântări în mâinile celor ce înfăptuiesc sarcina să fie aduși în visteriile statului” (Ester 3:9). Cei care „înfăptuiesc sarcina” sunt gestionarii reconstruirii armatei. Ahașveroș a aprobat planul fiindcă nu avea o altă cale de a obține repede bani. El spune: „Argintul ți-e dăruit ție, și poporul, să faci cu el precum e plăcut în ochii tăi” (Ester 3:11). Ce înseamnă asta? Fă rost de bani în orice fel care ți se pare adecvat și cel mai eficace.

Activarea planului diabolic s-a amânat cu un an ca să se formeze un mediu social care să accepte planul.

În acest moment apare Ester. După părerea marelui înțelept contemporan, HaRav Adin Steinsaltz ea a fost introdusă în casa împăratului ca un agent secret a cărei misiune era zădărnicierea planului de a-i vătăma pe evrei. Posibilitatea de a-i ataca pe evrei exista deja de la începutul domniei lui Ahașveroș, după cum citim chiar din Tanach: „Apoi, sub domnia lui Ahașveroș, la începutul domniei lui, au scris o scrisoare de acuzare împotriva locuitorilor lui Iuda și ai Ierusalimului” (Ezra 4:6). Aceasta este clipa în care Ester trebuie să-și însușească misiunea: „Și oare cine știe dacă nu pentru o vreme ca aceasta ai ajuns la împărăție?” (Ester 4:14). Probabil că în afara păcălelilor care veneau ca să-i stârnească lui Ahașveroș gelozia și furia, Ester a făcut o treabă profundă de convingere. Primul țel al convorbirii a fost să-l convingă pe Ahașveroș că nu are nicio noimă să iasă la încă o campanie militară după eșecul din prima. Ea probabil i-a explicat cu mult tact că ar fi mai bine să-și fortifice guvernarea în uriașul imperiu moștenit de la tatăl său: „... din India și până în Etiopia [peste] o sută douăzeci și șapte de ținuturi” (Ester 1:1). Până la epoca persană nu a existat așa un imperiu și aceasta justifică consolidarea și întărirea lui. Ester susține că într-o astfel de misiune, tocmai evreii care sunt răspândiți în tot imperiul „un popor risipit și împrăștiat” (Ester 3:8) pot fi o putere importantă. Ei excelează în comerț și economie și pot consolida legăturile între porțiunile imperiului „căci vrăjmașul nu-i vrednic de pierderea împăratului” (Ester 7:4), adică daunele de la exterminarea evreilor sunt cu mult mai mari decât câștigul care se poate atinge prin distrugerea lor.

Marele succes al lui Ester a constatat în convingerea lui Ahașveroș să renunțe la încă o campanie militară. Așadar, planul lui Haman nu numai că era inutil, ci a devenit periculos și amenințător. Urcarea lui Mordehai la curtea lui Ahașveroș este rezultatul anulării planului lui Haman și inițierea unui plan economic nou. În noul plan au fost incluse îmbunătățirea căilor de transport pentru dezvoltarea comerțului. Pentru atingerea scopului era necesară colectarea tuturor taxelor și exact aceasta a făcut Ahașveroș: „Și a pus împăratul Ahașveroș un bir asupra țării” (Ester 10:1). Aceste fapte le găsim și în cartea „Istoriei” a lui Herodot, cartea a noua, care se ocupă de acțiunile lui Xerxes pentru întărirea imperiului după întoarcerea lui din Grecia.

[Dimensiunea spirituală a divinității din carte reprezintă, între altele prin inteligența deosebită dată de Domnul Dumnezeu lui Mordehai și Ester ca ei să acționeze corect la timpul potrivit.](#)

La sfârșit, cartea „Istoriei” a lui Herodot ne dă oportunitatea să înțelegem și să considerăm cartea „Ester” ca o poveste adevărată și credibilă și din punct de vedere istoric.

Purim și Megilat (sul) Ester [anul 5779]

Purim este o sărbătoare în memoria salvării evreilor de la punerea în aplicare a decretelor lui Haman, care se ține de 14 Adar sau de 15 Adar, Șuşan Purim (în orașe înconjurate de ziduri de pe vremea cuceririi orașului Yericho). Dacă este un an bisect și sunt două luni de Adar bineînțeles că totul va fi de Adar Șeni, adică în al doilea Adar. Asta fiindcă (așa este scris în Midraș,), în anul în care s-a întâmplat evenimentul și Haman a aruncat Purul (adică a tras la sorți) el a căzut la sfârșitul de lună Adar Șeni, fiind un an bisect în același an. În afară de asta luna principală este Adar Șeni și toate evenimentele semnificative se petrec de Adar Șeni.

Purim este una dintre "zilele bune" *yamim tovim* ימים טובים amintite în midrașul "Megilat Taanit". Printre evenimentele din luna Adar scrie: "În ziua a paisprezecea și în ziua a cincisprezecea a acestei luni sunt zilele de Purim în care nu se jeleşte." Dintre toate zilele bune amintite în acest Midraș numai două mai există astăzi: Hanuca și Purim. Și Yosef Ben Matitياهو (Yosefus Flavius) vorbește despre Purim ca fiind o sărbătoare pe care evreii o sărbătoresc timp de două zile în toată lumea.

Mișvoturile principale pentru Purim sunt:

- **Ascultarea Megilat Ester** scrisă pe pergament cu brachot (binecuvântări) înainte și după
- Citire din Tora în pericopa Amalek פרשת זכור
- Petrecere de veselie - Seudat Purim
- Daruri la prieteni și la săraci משלוח מנות

Diferența între Hanuca și Purim este aceea că, în timp ce de Hanuca spunem Hallel Șalem așa cum facem la sărbătorile din Tora, de Purim nu spunem Hallel de loc. Pe de altă parte de Purim avem mițva să fim veseli în toate felurile, ceea ce nu este prevăzut de Hanuca.

După comentatori diferența este că de Purim persecutorii au vrut să distrugă corpul Israelului și din cauza asta trebuie să predomine formele bucuriei corporale (multă mișcare, dans, gestică, mimică). De Hanuca era invers. Pe greci nu i-a interesat să-i distrugă pe evrei și să-i atace fizic. Dovada este dezvoltarea helenismului. Ținta lor era distrugere spirituală. Din cauza asta noi avem porunca să spunem rugăciuni de mulțumire și să aprindem lumânări.

Rambam scrie în Mișne Tora (Hilchot Purim 2:18) despre Purim și Megilat Ester: "Toate Cărțile Profeților și Scrierile vor fi date uitării în zilele lui Mesia în afară de Cartea Esterei care va rămâne asemeni celor cinci cărți ale Torei și legilor din Tora Orală. Și deși amintirea tuturor necazurilor va fi uitată, precum scrie profetul (Yeșaaiahu/ Isaia 65:16) "Căci au fost uitate necazurile vechi, căci s-au ascuns din ochii mei" - zilele de Purim nu vor fi uitate precum scrie (Ester 9:28) "Căci aceste zile de Purim nu vor trece și amintirea lor nu va conține din seminția lor.".

Câteva aspecte care sunt specifice Purimului:

- Este singura sărbătoare care se ține în două zile diferite (și chiar în trei câteodată, în funcție de orașul de reședință, după cum am descris mai sus).
- Este singura sărbătoare evreiască care permite băutul vinului în exces. Despre asta este scris în Talmud Bavli, tractatul Megila 7:2: "Are omul datoria să se îmbete de Purim până nu va recunoaște dintre "Blestemat fie Haman" și "Binecuvântat fie Mordechai" *עך דלא ידע*.
- De Purim s-a statornicit să facem în cinstea minunii o masă festivă, altfel decum se obișnuiește de

Pesah și Hanuca când spunem Halel pentru minune.

- Figura principală a evenimentelor care au dus la oprirea planului de exterminare a evreilor și la pedepsirea uneltitorului Haman a fost o femeie – Regina Ester, care a devenit ulterior cea mai puternică femeie din enormul Imperiu Persan. Și transformarea acestor evenimente de salvare într-o sărbătoare națională sunt, după cum ne învață Rabi Șmuel Bar Yehuda în Talmud, datorate tot inițiativei lui Ester care a cerut de la înțelepții acelei perioade să îi confere acestei sărbători un statut permanent. Înțelepții au refuzat la început, însă după ce Ester le-a spus că evenimentele au fost deja introduse în cărțile de istorie din Persia și Media (scris în Talmud Bavli, tractatul Megila 7:1) în final au consimțit. În afară de asta, de Purim femeile sunt obligate de toate mișvoturile a le sărbători, cu toate că sunt mișvot pozitive care depind de un anumit timp. De aceste mișvoturi femeile sunt, în general, scutite, dar fiindcă și ele au participat la această minune ele sunt, de această dată, chiar obligate. Cu atât mai mult cu cât, după aprecierea marelui comentator Rașbam, nepotul lui Rași, ele au fost chiar partea principală a minunii.

Luna Adar și Taanit (post) Ester

Luna Adar este, spre deosebire de luna Av, o lună în care suntem îndemnați să fim veseli încă din prima zi. În Talmud Bavli, tratatul Taanit scrie: *"De la începutul lunii Adar înmulțim bucuria"* משנכנס אדר מרבין בשמחה. Deci, noi trebuie să fim veseli nu numai o zi, ci toată luna.

Numai că în ziua de 13 Adar (și în orașele de care am vorbit în 14 Adar) se ține un post de dimineață până seara, post care se numește Taanit Ester sau Postul Esterei în amintirea postului pe care ea l-a ținut înainte de a intra la rege ca să încerce să-i salveze pe evrei de la exterminare, încercare ce a fost încununată de succes. Dacă ziua cade de Șabat atunci ziua postului devine joi. Nici ziua aceasta nu trebuie să fie o zi tristă și de aceea nu spunem Tahanun .

Originea acestui post îl găsim în Cartea Esterei (Ester 4:16): *"Du-te și adună toți evreii care se găsesc în Susa și să nu mănânceți trei zile noapte și zi, deasemenea eu și slujnicele mele vom posti"*.

După cum ne este scris în Talmud, tratatul Megila, erau trei zile de post care se țineau chiar de Pesah, cum a fost în povestea originală. Dar în midraș ne este povestit că de Pesah trebuia să mănânce că era sărbătoare. Așa că noi auzim din perioada de Geonim din Bavel despre Taanit Ester cum ținem noi astăzi, adică în luna Adar. Și Rași și Rambam ne vorbesc despre postul acesta în luna Adar.

Vom încheia cu un citat din cartea "Hemdat Yamim" (autorul probabil Rabi Yisrael Yaakov Algazi, apărut în 1732 la Izmir) despre valoarea acestei zile: *"Precum în zilele lui Mordechai și Ester prin post și căință au fost salvați, la fel și astăzi, dacă în ziua de post se va trezi sufletul neamului lui Israel spre căință, își va ridica a doua oară mâna să-și mântuiască neamul și să-și desăvârșească lumea prin instaurarea împărăției Atotputernicului"*.